

ЉУБИНКА ПЕРИНАЦ СТАНКОВ

ЖЕНСКА ЛИНИЈА

колумне

ДБСР

www.dbsr.ro

Савез Срба у Румунији

Посебна издања
Публицистика, есеји
Књига 19

Љубинка Перинац Станков
ЖЕНСКА ЛИНИЈА

За издавача: **Огњан Крстић**
Директор издавачке делатности: **Горан Мракић**
Рецензент: **Драган Јаковљевић**
Лектор: **Биљана Герман**
Технички уредник: **Адријан Николић Шулиц**

Издавачки саветник:
Славомир Гвозденовић

www.dbsr.ro

ССР и аутор
ISBN 978-606-8079-75-2

ЉУБИНКА ПЕРИНАЦ СТАНКОВ

**ЖЕНСКА
ЛИНИЈА**

КОЛУМНЕ

www.dbsr.ro

**Савез Срба у Румунији
Темишвар, 2016.**

**Ова се књига објављује уз финансијску
помоћ Департмана за међуетничке односе**

**Lucrare realizată cu sprijinul financiar al
Departamentului pentru Relații
Interetnice**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a
României**

PERINAȚ STANCOV, LIUBINCA

Ženska linija / Liubinca Perinaț Stancov. -

Timișoara : Uniunea Sârbilor din România, 2016

ISBN 978-606-8079-75-2

821.163.41-32

НЕ ВАЉА, ЈЕ Л' ДА?

Где год кренеш, где год се окренеш, не ваља. Ништа. И нико. И нигде. Како би и ваљало, кад сви знамо да не ваља.

Држава не ваља, не ваља ни друштво, не ваља нам завичај, не ваљају нам интересовања, не ваља нам вера, не ваља нам пос'о, не ваља нам кућа, не ваљају нам деца.

Па не ваљају нам бре, ни мисли. Ни оне јавне, ни оне утапкане по хипофизама и неизречене. Не ваљају нам ни тренуци, ни године, ни деценије... А тек векови? Ко њих да шљиви?

Кад нас неко људски и приупита, је л' у реду, мршtimo се, крутимо обрве и на пола уста одговарамо:

– Не ваља!

Не ваља нам име, ни презиме. Не ваља нам што смо Срби, а не пингвини.

Пингвини и кад се роде у зоо врту у Африци остају пингвини, а не постају преко ноћи жирафе. Нама не ваља... Ми бисмо да будемо жирафе (оне се лакше у животу снађу, перспектива им и висока и широка). Пингвини су здепасти и кратке су им ноге. То ни случајно не ваља.

Да нам у Румунији деца, уз сва добијена

права, похађају српске школе? Не ваља! Доста су нас наши уписивали, вукли по трамвајима с једног на други крај града, доводили с Дунава и Мориша, не би ли нас о себи штогод научили. Кад су родитељи о нама одлучивали, имали смо само одсек српске школе, данас имамо гимназију... Али нама не ваља. Па после ђаво нам је крив кад нас ни за Ш од плаве шљиве не зарезују.

Нама не ваљају садржаји, ни форма, ни свест, а камоли савест.

Не ваљају ови наши, а кад не ваљају они, откуд ће њихови ваљати?

Не ваља нам критика, јер је одокативна, не ваља ни свиђање, јер није објективно, не ваља кад се проговори, не ваља ни кад се ћути.

Ма, кад боље размислим, не ваља ни кад се правимо луди, кад лајемо по туђим тарабама, псујемо и плујемо по свему што је нашим било свето.

Туђа логика? Не ваља. Наша? Њу је одавно појела маца.. А појела нам богме и језик.

Зато што не ваља! Је л' да?

ОТПРИЛИКЕ

– Како си? – пита ме јутрос комшија.

– Ето, отприлике – одговарам нејасно.

Каква је то реч „отприлике?“ И шта све у њу може да стане?

Где год се окренули, све нам је отприлике...

Кућу треба реновирати, свадба је у најави.

У продавници купујемо отприлике.

Тачне мере? Ма, забава за почетнике. Шта ће нама лењири и тишлерски центиметри? Та знамо ми и колики нам је прозор и колика су врата и колико нам квадратних метара подних плочица треба и колико лајсни... Одокативно.

Што после мораш у продавницу да се вратиш и купиш још коју кутију или који метар, није страшно. Нећемо се због ситница једити...

Колико ће се и шта на свадби јести? То се отприлике зна, али се обавезно спрема дупло више. Да се не осрамотимо. После ћемо се из замрзивача још два месеца хранити остацима. Е, ал' бар је кипило...

Отприлике се зна и колико ће гостију бити, али која столица више, позајмљена у комшилуку, неће шкодити.

Измерити брашно за колач по рецепту? Па то је за куварице увреда части. Нисмо ми Секаперсе почетнице... То се тако ради... Отприлике.

Не секирајте се ако на свадби не будете препознали пола гостију, то је зато што су вам они отприлике рођаци. Нисте их никад у животу видели, али јесу... Отприлике. Шира фамилија задужена за ископавање родословног стабла то поуздано зна.

На весељу ће за микрофоном хит до хита певати певалка, кум и стари сват. И то никоме неће сметати, јер су им гласовне могућности исте... Отприлике.

Онда прође година, добијете унука. Купујете му прво одело и подигнутом руком продавачици показујете меру, јер је мали толико висок... Отприлике. Добро ће доћи да се носи бар за још три генерације. По мери? Отприлике.

Мало ће једном ногавица бити краћа, другом рукави мало дужи, а трећем ципеле поприлично уже...

Целог живота један принцип важи – отприлике!

Кад после реновирања пукне цев на радијатору, мајстор ће је, отприлике, закрпити, отприлике ће и грејање функционисати, плата ће нам, отприлике, стизати до првог у месецу, отприлике ни ове године нећемо на море... А она мала кућа са тремом и ружичњаком ће, отприлике, мало сачекати. Купићете је, мало сутра.

Али не брините. Извући ћемо ми и из овог живота живу главу. Гарантовано... Отприлике.

БРАМС, ПЕЛЕНЕ, ЛОКНЕ, ЛИЗАЛИЦА

Два сата паралелног универзума, да ми мозак стане, па да не размишљам о банкарским божанствима чији су ме службеници три пута ове седмице звали да ми кажу да су ме убацили на срамну листу неплатиша, јер им дугујем два евра неке богтепита на који начин измишљене провизије... Два сата нећу ништа да знам о гомили неиспегланог веша, ни о већ две недеље планираном одласку код фризера.

Два сата психичког спокоја уз Брамса – савршено пуњење батерија у Темишварској филхармонији... Моји накострешени нерви биће после овог мирни као бубице.

Бар је тако требало да буде. А зашто није?

Зато што се Брамсов концерт одвијао некако овако:

1. Две маме, са по два детета, негде највише две-три године старости, испред мог седишта.

2. Мали Ајнштајни пуних памперса, ни најмање импресионирани жељом брижних мајки да им набију музичко образовање и чика Брамса у пелене, ударали су свој неки ритам трескајући седишта на расклапање, док су се мајке у скоро сличном ритму сагињале и дизале

с њих, из шушкавих пластичних кеса вадећи флашице чаја и сока, кесе чипса, кокице и лизалице.

3. За десетак секунди се клеветање седишта утишало, девојчица у белој чипканој хаљини је нестала из видокруга. Треск, прх, шшш, фљус... флашице и чипс су дотакле под, кесе такође. Обе маме на ногама, вуку дете. Дете се заглавило. Муком га ишчупаше. Бела хаљина сада је браонкасто жута. Упила је скоро сав сок који је само минут раније њен брат просуо на седиште.

4. Из пластичних кеса вадиле су сад прво картонске кутије са хепи-милом, помфрит, размазани станиол са остацима чоколаде и, на крају, са самог дна, салвете. Дете је, логично, почело да плаче, али се маме нису узнемиравале. Што би излазиле у ходник? Зар да пропусте најбољи део концерта?

– Аааааа, чуло се два реда испред нас, кад је елегантна плавуша цикнула док јој је малиша петљао по дивним нафризираним локнама покушавајући да пластичну мекдоналдс-жирафу нахрани лепљивом лизалицом.

5. Ту се ја загрцнем ваздухом, прецизније удавим нападом културе и излетим из сале, опуштена као ћурка кад крене по дворишту да решава кокошје спорове.

6. Коса ми се на глави диже. Идем фризерки под маказе. Ето ми, кад се у опуштање ни најмање не разумем.

ХАЛО, МОЗГУ, КОЊУ ЈЕДАН!

Уморна си? Разочарана? Апатична? Чекаш? Шта? Нема помака без промене! И проветри, забога, мозак! Прочисти паразите, време је!

Оваква наговарања са натегнутим знацима питања и узвичницима оцртаним подизањем обрва добила сам од школског друга, лекара. Каже има супер идеју за мене. Нема тешких вежби, нема спортских захтева и напорног физикалисања... А резултати су фан-тас-ти-чни.

– Та ти не умеш ни да дишеш, а камоли да се правилно опустиш. Дођи да те упознам са правом особом.

Она, та права особа, колегиница мог друга – стручни кадар – упола млађа од нас, к'о да је сишла са насловних страна Плејбој часописа. Пред њом чопор средовечних жена и мушкараца, жељних да достигну нирвану 21. века – за ногу да ухвате божанство – унутрашњи мир. Замисли, мирrrrrrrrr.

Инструкторка са танга гаћама навученим преко хеланки (које су добро ушле, тамо где су већ ушле), грациозно пружа руке према прозору и широким размаком упадљивог деколтеа, не реметећи наравно равнотежу међу половима, изговара прецизно као да сваку реч гланца:

– Десном ногом закорачите напред, лева

нога нека буде опружена. Испружите руке. Прсти на десној нози треба да буду окренути ка напред, док су прсти на левој нози окренути у страну.

Па добро, ово и беба може да изведе. Како беше? Прсти на десно, с леве ноге? А, аха, а са десне?...

Шта ти је смешно? Ово је вековима стара дисциплина. Практикују је и млади и стари. Ако може она госпођа у седамдесетој, можеш ваљда и ти? Добро је за здравље, повољно утиче на те твоје фронцласте живце. Ђути и диши. Опуштање злата вреди... Пиххх, у недељу ми рерна цркла па ми је колач са кајсијама био полупечен. Мајстор ће доћи тек у четвртак. До четвртка – само тигањско кување. Добро је, горња рингла ради. Детерцента имам још за једно прање, омекшивача више ни кап.

– Лезите на под, руке опустите поред тела и дланове окрените на горе. Затворите очи и ослободите се тензије. Усредсредите се на дисање – чује се она опет.

Ма дишем ја. Дишем. А пеглу? Јесам ли искључила пеглу? Сигурно јесам.

То да ме више не слушају мишићи већ знам, али мозак? За мозак сам у ватру могла да скачем и у живот кладим да ме неће издати.

Из прописане релакс позе бацам убојит поглед на сат.

Хало, мозгу, коњу један, докле ћу да чекам на опуштање?

Е, сад стварно, морам да проверим ту пеглу.

ФЕНГ ШУИ САРМА

СТИЦАЈЕМ ОКОЛНОСТИ И МОГ УГЛАВНОМ НЕДОВОЉНОГ ВРЕМЕНА ЗА СЕБЕ И СВЕ ОНО ШТО У ОВИМ ГОДИНАМА ТРЕБА ДА ЗНАМ И ПРИМЕНИМ ДА БИ БИЛА ЗДРАВА И ПРИВЛАЧНА, УНУТРАШЊИ МИР И ЈА НАЈЧЕШЋЕ СМО НА РАТНОЈ НОЗИ. СЕКИРУ ЗАТРПАВАМО РЕТКО И УГЛАВНОМ НАМ ПРИМИРЈЕ ТРАЈЕ НЕКОЛИКО ДАНА, ПА НАМ ДОСАДИ. КО ЋЕ ТОЛИКО МИРА И ПОДНЕТИ, ПА ЈОШ УНУТРАШЊЕГ?

ЗБОГ ТАКВОГ СТАЊА СТВАРИ, НАЈВИШЕ СЕ ЖИВЦИРА МОЈА ПРИЈАТЕЉИЦА. РЕДОВНО МЕ ГРДИ, И ОБАСИПА СПАСОНОСНИМ ИНФОРМАЦИЈАМА ТИПА:

– На десну руку ставиш магнетну нарук-вицу која регулише притисак и делује благотворно на организам. Видећеш како стрес нестаје, а живци постају умиљато маче које питомо преде. Овај фенг шуи привезак ће окачен изнад врата твом дому донети срећу и благостање. На прозор обавезно златну жабу стави. Ево, ово је жаба новца. Са њом ти новац никад неће фалити. Слон мора сурлу да има нагоре, јер он доноси свима напредак. Ове мандаринске патке не одвајај ни по коју цену, иначе ти следи развод.

– А је л' има нешто од тог твог зоо-вуду парка да опере судове или да бар попегла веш уместо мене? Тај хаос бих некако најпре средила.

– Аааааа, не! Заборави прање и пеглање. Водим те на енергетску биорезонантну терапију, па онда обавезно на програм чајева за избацивање токсина. Заказала сам масажу егзотичним уљима и вулканским камењем, попићеш смути од поврћа, затим под хитно пилинг од кафе, маску од краставаца на лице и женшен крему са додатком 86 витамина.

– Замисли, 86 витамина. Ни мање ни више... Како си их само пребројала?

Под таквом канонадом квантне и неквантне медицине и делотворне надрикозметике, скоро ме је уверила у препород и буђење из мртвих.

Већ сам саму себе видела како ми над главом сија ореол продуховљености и благословени осећај потпуне опуштености, те се инстант претварам у невиђену лепотицу смиреног и размаженог тела и духа.

Послушно сам са стола покупила магнетну наруквицу, привеске са звечкама, мандаринске патке, слона са сурлом и златну жабу крастачу. Све сам стресла у ташну и из ходника јој довикнула:

– И док се ја космички избалансирам, ти под хитно подгреј сарму. Ево нам иду момци с фудбала. Девет летећих звезда на њима сјаји. Васиона цврчи од глади. Опуштање се отказује. До даљег.

БАГЕР ДЕЛИКАТЕС

Врх врхова, бог богова, илити Мекина Мека... увек је за мене била и остала (упркос катастрофалним последицама по линију) чоколада. Иако сам расла у време комунизма, када је овај слаткиш познавао скромних једва неколико врста, био је то наш омиљени порок, чија би се олфактивна димензија отварала чим изађемо из школе:

– Јао, што fino мирише. „Амбасадор” праве сад – говорила би Јасмина још са ћошка улице.

– Није. Ово је „Питик”. Осетим га на километар – додавао је Станислав.

– Еј, тако сам гладна...

– И ја. 'Ајде.

То „'ајде” означавало је скретање са устаљене трасе до Јозефина, где бисмо се на углу, у тадашњој „Алиментари” забили у (једине постојеће) чоколадне бомбоне или табле. На њима је писало Кандија – Темишвар.

Пре неки дан натерам мужа да заустави ауто. Пажњу ми је привукла суморна слика. Пола зграде Кандије је срањено са земљом. Импресивно баш. Багер гвозденим чељустима чупа и гута бетон и арматуру. Људи застају,

прелазе на другу страну. Неко уздахне, неко опсује... Већина застане пар минута и продужи даље.

Деведесетих година наши људи нису имали визију. Ретко је ко имао неку идеју, а камоли храброст и паре да нешто предузме. За то време муљатори су добро знали свој посао.

Још је 1998. године 1500 радника једине фабрике чоколаде у Темишвару остало без посла. Негде 50,88% акција откупљује тада фирма у власништву Омара Хаисама и његовог брата Мукхалеса, под обавезом да уложи два милиона долара у модернизацију технологије ове фабрике. Преостали део, 46,62% акција преузела је фирма Фахтија Тахера. Ликови вам нешто познати, јелда? Не чуди вас ни податак да нису ни пребијену пару уложили ни за половну метлу, а камоли да донесу модерне машинерије, које би значиле нова радна места? Шта са обавезама наведеним у уговору? Ма кога брига!

Њихове малверзације и допустљиви закони румунске транзиције довели су до банкрота августа 2004. Од тада су капије чоколадних снова затворене заувек у нашем граду. Даља судбина прошетала је од власника до власника све до фирме из Орадеје која је 2009. приложила Општини Темишвара захтев за рушење Кандије.

Георге Чуханду, син некадашњег градо-

начелника гради на месту некадашње фабрике чоколаде импозантно седиште за SC Adama Management SRL – читам у новинама, а не пропуштам ни коментаре.

Све има своје данас и своје јуче, само историја мало за те ствари мари. И људи и времена дођу, прођу, па се заборави. А багер тера по своме... Жваће зидове. Мљацка... деликатес.

ДБСР

www.dbsr.ro

ЖЕНСКА ЛИНИЈА

Обично зимско вече, на рингли цезва за чај. Кроз прозор улази онај познати градски мирис, који наговештава снег.

Из суседне собе чујем глас свог сина. Спрема рад из српског и наглас чита „Хасанагиницу”.

Сетих се покојног професора Ђоке Мирјанића. Припадао је оној сорти предавача, који су буквално живели у уверењу да нам је књижевност као ваздух потребна... И био је у праву, само ми тада то нисмо знали. Били смо деца, а „Хасанагиница” нам је била у најмању руку незанимљива, и чак, у времену усијаних глупирања, ево признајем – ужасно смешна.

Много је година од тада прошло... баш много. Дижем тањирић којим сам прекрила чај и затварам прозор. Хладан ваздух није помогао. Не волим да ме дете види овакву, али...

– Шта ти је сад?

– Чула сам те док си читао „Хасанагиницу”.

– Па... и шта је ту за плакање?

– Разумећеш једног дана!

Син ме је чудно погледао, исто тако чудно као што сам ја својевремено своју мајку док ми је препричавала неку другу, овог пута,

породичну причу:

– Кад су их 1951. подигли од куће да их воде у Бараган, мајка Милева је пешке по киши отишла до Улбеча да међу гомилом препозна и врати ћерку Јагоду. Надала се да ће је, ако људима каже да није званично удата за кулака, спасти депортовања. Јагода није марила за мајку, него је трудна кренула за мужем... па макар на Голготу. Остали је нису ни приметили, а камоли саслушали.

За њом, за мојом баба Милевом, тог истог кобног дана, до Улбеча и проклетог марвенског воза, по блату је гацала њена мајка, моја прабаба Наталија.

– Оди, мати још једарет да те види! Ко зна ди ће да ме бацу и да л' ћу те још кадгод видети!

– Не могу мати сад! Морам да идем за Јагоду!

Било је то последњи пут кад је моја баба Милева видела своју мајку. Прабаба Наталија се из Барагана није вратила. Сахранили је у туђини.

У страху од суровости света у ком живимо не дамо да нам крене суза, да нас виде рањиве, кривимо премореност, хормоналне промене и друге физичке слабости само да себи или другима не признамо да смо од крви и мяса и да сви до једног у себи носимо овакве приче као амајлије и подсетнике.

Мајку, бабу, прабабу и вековима стару женску линију тих финих експлозија у грудима разумела сам тек када је и за мене једно једино биће постало свет светова.

Новембарско је вече, налик на толико других. Мој син - универзум универзума гледа у свог оца и намигује.

– Мама се распекмезила...

Живот нас савршено поставља на своје место. Тако... Лако.

ЗИДОВИ

Та мајку му, бар да ме неко предухитрио да је представа „Револуција – отказана” интерактивна, а игра таква да су границе између глумаца и публике избрисане... знала бих на чему сам... а не овако – госпођа неспретњаковић под светлима рефлектора.

И док сам изгубљена у тој игри без граница покушавала да се снађем, чујем глумца који поставља публици питање:

– Ако би требало данас да се против нечега побуните, против чега би то било?

– Против зидова - одговара младић.

Ха, а мени је тог тренутка бар један чврсти зид фалио. Па нисам дошла да глумим, хоћу да се завалим у седиште и уживам. Хоћу један Берлински, један Кинески и један Јерусалимски, одмах ту, да ме опколе. Без зида сам к'о без одеће. А ви се после буните колико вам воља!

Како шта ће ми?

Било да је замишљени, камени, дрвени, бетонски, стаклени, зид мора бити граница.

Ту дилеме нема. Није случајно наш народ разврстао зидове по сортама. Имамо тако оне до којих смо догuralи, оне уз које су нас притиснули, па онда оне који имају уши и

наравно оне којих се држимо као пијан плота...

На исти зид наилазимо и кад се спотичемо и кад нам се усија тло под ногама, јер смо, по обичају, јели бунике и заглавили к'о незвани гости у хотелу од седамсто седам звездица, званом „Азаштобашменидаседеси”.

Та ми и око ђубрета имамо зид! Ево, изађите мало из града. На путу према Србији, код Шага, ограђује се стара депонија. Мали је ово град за тако велико ђубре. А зид многослојни – висок к'о планина. Оно што нам је до јуче било ђубре, сутра може бити Акваленд, Дизниленд, Вондерленд... Све се у животу претвара. Претварају се и људи.

Мало се рушимо, мало дижемо, па онда се опет рушимо... и опет дижемо и све тако редом.

Историја је циклични револт и бунт, а зидови ипак само илузија око које тврдоглаво трчимо почасни круг.

ТВЕЛВ ПОИНТС ПОЛИТИЧКЕ КОРЕКТНОСТИ

Не гледам Евровизију већ годинама, ваљда још из периода Данијелове Џули и згодног Џонија Логана, јер се такмичење одавно претворило у политички догађај – сваке године све више и више збуњујући, са оном брадатом женом као апотеозом једне Европе која на промаји подземног шахта показује доњи веш.

И колико год да сам је се клонила и одбијала да пратим такмичење, некако већ наредног јутра, независно да ли Фејсом, електронском штампом или радио и ТВ вестима, увек до мене допре победничка песма. Тако је било и ове године.

Победник Евровизије 2016. године је Украјина са песмом «1944» у извођењу кримскотатарске певачице Џамале. У песми она говори о «совјетској окупацији Крима» 1944. године и о томе како су Кримски Татари «страдали од Руса», након ослобађања полуострва од фашизма. Па, наравно!

А шта сте очекивали, да победи нека љубавна балада?

Укуцавам песму Татарке са Крима на

Јутубу, да се не огрешим. Можда ипак песма ваља... Издржах прве две строфе. „Апсолутно“, уметнички дојам фантазија, текст... ко са оних сеоских партијских банера...

И у целом том музичком сутлијашу, мени сине идеја.

За наредни Евросонг имам конкретне предлоге. Све сврстано по земљама и насловима песама. Ево:

1. Немачка: *На Берлин, на Берлин 1945. пошо Руја и отац и син.*
2. Србија: *Нато агресијо, не срди се на ме, јер ако се ја расрдим на те...*
3. Русија: *Врати се врати, Аљаско!*
4. Грчка: *Хеј, мигранту, моја туго, ти што мучиш обале моје!*
5. Израел: *Ој, Ирану моја рано љута, рани мене по сто пута.*
6. Француска: *Кад ја поћох, на бомбашу, на бомбашу, сви под небо летеше!*
7. Велика Британија: *Без краља ни Ирска не ваља!*
8. Мађарска: *Пијем вино из бокала, Ердељ је мој земља мала!*

И тако редом... Нема земље да јој нека длака у јајету не вири, а како је кренуло, не бих се уопште чудила да ови што умишљају да су нека власт у Приштини пријаве неку шоту за Евросонг 2017.

Твелв поинтс, твелв поинтс, твелв поинтс... Браво за жирије Јунајт-јунајт Јуроп.

Песма нас је одржала. Њојзи хвала...
Коректно извитоперена. Баш вала.

ДБСР

www.dbsr.ro

ЖУРКА

Стан од једва педесетак квадрата. Једно седам-осам клинаца узраста од годину дана до пет година. Родитељи приде. По два на свако дете. Груписани су по категоријама. Жене у кухињи, мушки део у дневној соби. Оговарају и једни и други, кога би другог, него пријатеље који још нису стигли на журку.

Два ксилофона и ударалке. Мачка, чивава. Лимени бубњеви. Цика вика... конфете, балони. Родитељи у трансу.

– Како је Милош добро потрефио ноте! Баш има слуха. Вика.... додатне конфете. Цика.

Мачка испробава квалитет завеса. Ноктима. Домаћица вришти. Огрлица ми се управо просула по поду, јер је Нина решила да се о њу окачи као за лијану и проба уз њу да се успентра. На ципелама ми парче торте. Није ми познато откуд ми та декорација.

Маша забада кашику у чанак са руском салатом. Руска салата пада на столњак. Маша има идеју. Што да чека у реду за ксилофон? Шчепала је другу кашику и удри по руској салати, столњаку, тањирима и татиним прстима. Баш је музикална и има слуха. Столу прилази и мама. Она уопште нема смисла за

музику и одводи Машу у купатило, јер су јој од уметничког чина и хаљина и лице руски туфнасте.

Раде развлачи чиваву као хармонику и ставља је на сто. Чивава вежба уметничко клизање по размазаном мајонезу и дави се шунком са послужавника. Домаћица нема времена да склони чиваву, јер је управо раздвојила пар цудиста. Јелена је угризла Марка за образ и никако да раскљешти прсте из дечакове косе.

Ксилофони јецају под ударалкама. Бубњар не попушта ритам. Исте две ноте. Душу убија у њима... Још конфета. Мачка је успела да се дочепи гарнишне. Реп јој је к'о зумбул расцветан, зенице full option. Неће је наговорити да сиђе ни ваздушно-десантна јединица.

Клинац, који носи наочаре, покушава да стрпа Чиваву у нечије чизме. Чивава се лако утрпава. Тело јој је глатко од мајонеза.

По једној украсној хартији за поклоне малиша размазује неку браонкасту смесу и у сласт облизује прсте. Следи гримаса из које сазнајемо да то ипак није била чоколада.

Иначе, журка је баш била стандардна. Обичан дечји рођендан. Ништа више.

УСКРШЊЕ БАЈАДЕРЕ

– Еј, а кад ћеш мене да туриш у новине?
Довикне ми са степеништа.

– Како сте чика Лелу? Видим да сте вредни.

– Мора се пред Ускрс. Мора.

Велики је петак. Чика Лелу са собом носи велику метлу, ведро из које испарава врела вода и стари штап са мокром крпом на врху, као заставу.

Знамо се бар десет година, увек љубазан и насмејан, али сам ја ретко када имала времена да са њим застанем дуже од уобичајеног комшијског наклона или кратког поздрава... А онда се пре једно годину дана десило нешто због чега је Лелу постао мелем за ружна времена у којима живимо.

Упознали смо се у самопослузи у кварту. Наш старији комшија с краја улице, некадашњи професор, стајао је пред касирком и пребирао по новчанику. У кошари за куповину имао је млеко, хлеб, јогурт, јабуке и кутију чоколаде.

Касирка је приметила да стари нема довољно пара и пристојно га упитала:

– Да оставимо чоколаду. Биће онда довољно.

– Не, не, чоколада је за унука. Скините млеко и јогурт – згаслог гласа одговорио јој је видно постиђени старац.

Иза њега у реду стајао је Лелу. Отворио је свој новчаник и упитао:

– Колико треба да се доплати?

Касирка се осмехнула и Лелуу показала суму на екрану рачунара. Било је потребно још 13 леја и Лелу је то без премишљања доплатио.

– Али комшија, ја ћу пензију тек 10. следећег месеца да добијем. До тада нећу моћи да Вам вратим – збуњено је стари професор гледао кад у касирку, кад у Лелуа.

– И не треба, комшија. Жив и здрав ми будите! Све је плаћено, ништа нисте дужни. Децу сте ми школовали. Ваљда толико заслужујете.

У реду смо сви ћутали. Прогутали смо сузу и срамоту. Стидели смо се ситуације, система који све ово дозвољава. Стидели смо се сопствене немоћи и немара...

Од догађаја у самопослузи прошло је неколико година.

Још два дана до Ускрса. Степениште наше зграде је блистало, мирисало на детерџент. Лелу је уморно сео украј просушеног дела и отворио кутију, коју је од супруге старог професора добио овог јутра.

Кроз опране прозоре сунце је падало Лелуу на озарено лице. Тако је мало потребно

за радост људима који доброту носе у једноставности.

Као мало дете узвикнуо је „ијуу“, када је пред собом у кутији приметио наслагане праве правцате бајадере. Ускрс је дан за срећу. За Лелуа је са укусом бајадере.

ДБСР

www.dbsr.ro

УПУТСТВА О КОМШИЛУКУ ЗА СРБЕ ПОЧЕТНИКЕ

Јесте ли приметили како смо ми сами себи врло разумљиви, а потпуно откачени кад то „наше” покушамо да објаснимо неком странцу.

Узмите на пример потенцијалног Србина почетника и покушајте опис по кратком списку. На пример:

1. Кад кренеш некое у госте, не питаш за време и најаву. Чим стигнеш, три пута изљуби укућане, сочно, да пукне, иначе не важи. Потом крени и завируј по шерпама и тањирима. То никог не вређа, нити чуди. Напротив. Увреда ће пасти ако се нећкаш због тек започете дијете и не пробаш од свега јестивог што се у том дому налази. Неће ти домаћица поверовати да више не можеш да једеш ако бар једно дугме не раскопчаш или каиш не попустиш.

2. Упознај “гугл” комшиницу. Она у набавци информација још оманула није. Тачно зна и с ким си, и с ким си био, и с ким би добро било да будеш, и са ким ћеш бити. Кад би ти она испланирала љубавни живот, много би шта, напokon, и теби било јасно. Не знаш ти о себи шта она све зна.

Врста се препознаје по дискретном

померању завесе прозора који гледа на улицу... да, да, чак и у три ујутру, иако ниси паркирао ауто испред зграде, већ два блока даље. Осматрачница на спрату ради 24 часа дневно... “Апдејт” функционише аутоматски.

3. Припази на гњаватора. Њега заобиђи по могућности двестаметарно и прави се да га не видиш, па скрени трком за угао зграде, иначе ти не гине дуга по хиљаду двеста педесет пети пут препричана прича из времена кад је Краљевић Марко поткивао Шарца, а Шарац плак'o к'o мало дете...

4. Утеривачи сервиса за ручавање. Е, то ти је већ занимање. Размена тањира и послужавника је исто врло специфична појава у нас. У ближем или даљем комшилуку увек постоји шаролик избор тањира пристиглих по туђим кухињским орманима и шпајзовима. Тамо су доспели тако што нас је мајка слала за Божић, Ускрс или кад би пробала нов рецепт, да однесемо комшиници колаче. По неком само нама рационалном правилу, се тањир празан назад не шаље, па су углавном домаћице чекале следеће славље да се тањери поново распореде по кухињама и сервисима... Изузетак ће бити ако вас, зна се која комшиница, не подсети да је то Персин тањир, па га понесе, као zgodну прилику да до сека Персе поново сврати.

Шта, кажете, Србину почетнику ће се од овог коса на глави дићи?

Лакше ћемо га шишати.

СВЕТОВИ И ЉУДИ

Сунце је све ближе заласку. Ваздух провreo. Четрдесет плус у граду.

Милодраг прелази главни трг и фотоапаратом нишани лица пролазника. Он већ тридесет година пише најквалитетнију поезију, али је ретко објављује. Са фоткама је лакше. Оне су о другима.

Преко пута парка, на дотрајалој старој капији стоји, причвршћена селотејпом, порука бесног станара: „Не блокирај улаз, бушим гуме!”

Гвоздени олук прављен у клонферској радњи у улици Вакареску пробила је рђа. Као некада лепим леђа уз кућу и подижем главу. Кроз средину олука види се плаво небо и грана кестена. Мог кестена. Ту је, одолева временима, немару, људима...

Окачен о ивицу балкона лелуја се на врелом ваздуху жути балон са ознаком недавно одржаног фестивала.

Код зелене ограде лежи пас и нестрпљиво гледа у правцу апотеке, не би ли угледао власника.

Тамнопута девојчица и њен риђи френд чаврљају на енглеском и зуре у ајфон на штапу. Још један селфи и место код фонтане биће

уступљено другом пару.

Смењују се и посетиоци за столовима кафана. У углу терасе, на обали Бегеја, старији господин са белим шеширом испија из кригле пиво у спасоносној нијанси сопствене безизлажности. За суседним столом, као пали са друге планете, он и она држе се за руке и погледима траже један у другоме центар за губљење равнотеже.

Са леве стране тротоара, на неком кршу од аутомобила пише „На продају“, испод је додата цена од неколико хиљада евра.

Из коцкастог дворишта палате Хилт-Фогел допиру акорди старе песме Леонарда Коена. Мој мозак понавља сам за себе сваки стих и чека. Онај лековити:

„У свему постоји пукотина. Тако улази светлост”.

Врели таласи ваздуха вијугају линију хоризонта и црвене кровове старог Темишвара. На четрдесет плус отварају се светови... И људи.

МАЛО СРЦЕ – КРПЕНО ЈАСТУЧЕ

Јутра у септембру више нису топла. Често се зором јави измаглица, са оним млечним црвенкастим луком на небу, знаком да ће бити ветра.

– Та бокте, с дететом, прошло је седам. По смрт да те човек пош'ље, начек'о би се. Гуске, таки да си пустила!

Девојчица у танкој хаљини, неприкладној за хладњикаво јесење јутро, излете боса из дворишта за гускама и успут промрмља нешто као поздрав комшиницама. Жене се подбочиле и нагнуто нешто причају. По погледима и правцу подизања браде лако је претпоставити о чему.

Миленина мајка је пре две јесени отишла у Италију да ради као собарица. Од тада је само првог пролећа, негде пред Ускрс, дошла у село. Комшиница каже да тамо, у том далеком граду, Милена има малог брата, а њена мама другог мужа.

– То су а-ла-па-че. Алапача, је једна ружна реч! Шта тачно значи не знам, али Нана оне две тако зове.

Једном је код кума Саве видела пластични глобус и на њему Италију.

Како изгледа, питала је Нана?

– Ништа посебно, само личи на чизму и мала је. Не знам како ћемо да станемо тамо мама и ја?!

Милена је требало ове јесени да крене у школу, али није. Отац је није уписао. Каже нема пара. По цео дан пече ракију и не трезни се. Кад падне код казана, она позове кума, па га он уведе у кућу. Тада Милена преноћи код Нане. Док не заспи привија се уз сопствени страх. Она и страх се добро познају. Нема дана да јој он не прави друштво. И док тоне у сан јасно види лице своје мајке и по хиљадити пут у својој глави понавља један те исти разговор вођен пре више од годину и по дана:

– Мама, а је ли далеко та Фиренца?

– Није близу, али ићи ћемо возом. Воз је једна велика машина. Проћи ћемо поред мора и градова. Онда ћемо стићи у Фиренцу. Наш стан има балкон, и имаћеш своју собу, а и школа је близу. Чим се лето заврши, ја ћу доћи по тебе.

– Ја највише на свету волим јесен, мама.

Мирише искипело млеко. Дете затвара капију и журно обилази оца, који по дворишту купи згњечене крушке.

Казалке на сату показују осам. Из кујне се најбоље види школа и учионица. Ако се попне на креденац видеће и таблу и учитељицу. Руком

се ухватила за горњу полицу, а коленом стала на доњу... Креденац се само кратко заљуљао, и скоро истовремено вратио у равнотежу.

На земљани под собичка пало је једно мало срце – крпено јастуче за игле и шпенадле. И разгледница једна. Из Фиренце.

ДБСР

www.dbsr.ro

НОВОГОДИШЊЕ РЕЗОЛУЦИЈЕ И РЕСУРСИ

Крај је децембра, још се једна Нова година спрема да нас заспе новим резолуцијама. Та знате их добро, немојте сад да врdate. Нема да их нема. Себи сте за сваку Нову годину зацртали и ово и оно и оно друго и још малчице од оног тамо, а понајвише од овог онамо. И све вам лепо, подвучено флуоресцентним фломастером на том зацртавању остало.

Тако сте још давне хиљаду деветсто... мммххм... неznam ти више које године себи обећали да смршате, више волите себе, промените поглед на свет, отворено људима кажете шта о њима мислите, нађете креативнији посао, упишете факултет, заборавите непрежаљену љубав, престанете да цмиздрите за минулим добима, и ратујете за туђе идеале..... Не врдаајте. Знам вас, као саму себе. Знам ја где то води. Право у депресију, ону накићену – новогодишњу.

Него, нисам ја решила да вас сад пред крај године ни опаметим нити осолим, него да са вама поделим оно што је мене натерало да новогодишњој депресивној навици прављења биланса и нових резолуција доскочим.

Добре деценије се ја и Горјана, моја пријатељица из детињства, нисмо виђале, али

смо некако остајале у контакту бар понеком поруком или телефонским позивом. Горјана је увек волела да телефонира.

Као да је сад видим – ситна мала, замазана од главе до пете, на једном убраном листу винове лозе нуди пролазнике колачима од блата, док у другом носи два пластична жута телефона. Један даје мени, један задржава за себе. Разговори су нам у детињству били кобајаги...на степеницама, окренуте једна другој леђима да нам се чини да смо далеко, далеко.

Ти телефони од меке пластике су изгледа врло трајни. Они никад не промаше позив и увек ме пронађу. Чак и данас.

– Хало, па где си? Нема те сто година да се јавиш.

– Ево уживам у материјалним добрима. Напокон сам богата.

– Па супер. Јеси ли то добила на лутрији?

– Та откуд?! Све сама произведем. Имам сребра колико хоћеш у коси и злата на зубима, камења по бубрезима, шећера и разних метала у крви, а најновије - обогаћујем средину великим залихама гаса. Па све нешто мислим да јавим Вучићу да се не секира за онај Јужни ток. Могли би да скрену цевовод до мене.

Давиле смо се од смеха. А ви тамо... што бисте шљивили те резолуције? Неког са ким још нисте прекинули жуте телефоне сигурно имате. Све ће остало време да реши... и природни ресурси.

РУЖИЧАСТО

Па добро, каже ми пријатељица, теби ништа не ваља, све ти је потонуло. Докле, бре, тако?

Што јес' јес'... Нешто се променити мора. Има жмурећи да прелазим град. Ружичасте ћу наочаре да натакнем на очи. Розе ћу слонове да пребројавам. Ништа да не видим.

Него, док их не набавим, сетих се једног свог старијег колеге, новинара, који се, кад је требало да најави временску прогнозу у својој радио емисији, мртав 'ладан слушаоцима обратио овако:

– Е сад, какво је време напољу, шта да вам кажем? Отворите прозоре, видећете и сами!

Апсолутно је човек у праву! Видите ваљда и сами!

А ја има да се стрпим, нокте на прстима да изгризем док се скроз не оружичастим и од ружног не прездравим.

Има ли лека? Има. И то провереног. Ем јефтин, ем лак за припрему... Све што је потребно јесте здрав смисао за хумор у огромним количинама.

Чему се ми уопште смејемо? Кинђурењу, манама, предрасудама, разликама, нечијим

глупим потезима и реаговањима, лажним врлинама које штрче, онима који су потпуно другачији од нас, или напротив, онима који су нам толико слични да се истог трена препознамо.

Смејати се сам себи је увек бенигно, притом, одмерава ниво интелигенције снажније од било ког IQ теста. Јер смисао за хумор није у пакости. У питању су филигранске упадице, опуштене и неусиљене, које разоружавају и најопасније темпиране бомбе.

Зашто онда да не искористимо такав одбрамбени механизам, са таквом исцелитељском моћи? Понекад је заиста довољан само благи наговештај смеха, добро испричан виц, или од срца доживљена комична сцена, па да се из најдубље чамотиње извуче сплав до мирних вода и стабилних ендорфина.

На осмесима никад не шкртарите. Та нису ово избројани дани човечанства.

Време је променљиво ведро, ружичасто углавном. Кад вам се прохте.

СРЕЋУ ЧИНЕ МАЛЕ СТВАРИ... И ВЕЛИКО 'ЛАДНО ПИВО!

Где људи беже од стварности, ђаци и студенти из школе, мужеви од жена, ђакони од попова, радници од директора и тако даље, и тако шире?

Наравно, у кафану, том слатком греху мушког рода нашега.

(Оне фенси локале са енглеским називима по осветљеним централним трговима где цурице пију мохито из тегли за краставце са забоденим розе сламчицама и листовима нане, не рачунајте. Нећемо сада о њима. Има овај град правих правцатих кафаница. Оригиналних, бесних, шашавих и шароликих.)

Нема Темишварца да не зна шта се цуга „Код две буве”, „Код онесвешћене кучке”, „Код Бижиа”, у „Шари Нени”, у „Злату орлова” „Код пластова сена”, у „Шкрип-шкрип лежерном месту”, или код „Пијаног пацова”. Крв да узавре само од набрајања наслова.

Али крвоток има и своју лимфу, која свако замрачено ћоше обиђе, проветри га и скине му прашину малом крпицом ведрине.

У улици Прајер, на пример, на први поглед неугледном, прашњавом сокачету, погуљених колена и набораног лица, са једно две

радњице на издисају и неколико секунд хенд продавница одеће, постоји биртија симпатичног назива: „Несташно чобанче”.

У њу свраћа редовна клијентела. Пред вратима, као коњ у вестерн филмовима, стоји каишем везана једна ортопедска ходалица. Њен власник свакодневно свраћа у кафану... Што због навике, што због алкохолског порива и ту је на улазу припаше, седне за сто, наручи и једно време само ћути.

Која је то покретачка снага која инвалида тера да се догега низ улицу, држећи се за помагало као за даску давно раскомаданог сплава?

Права тема за удружене снаге психолога, антрополога, културолога и ко зна каквих још „олога” који ће из свега извући ваљда неки закључак, ако нам уопште такав закључак треба.

Треба ли град, земљу, свет делити на бољи и гори део човечанства?

Треба ли људима, оним истим рањивим, болесним, несавршеним, саморазарајућим или попустљивим, генијалним или малоумним разлога да своје сабирање и одузимање нађу управо у кафани?

Уместо одговора, бележим дијалог између „каубоја“ са ходалицом и шерифа циркароша преко пута шанка:

– Је л' знаш ти шта је то срећа?

– Е па сад, да ти право кажем, знам. Срећу чине мале ствари... И велико, ладно пиво.

СВЕ ЈЕ ИСТО К'О И ЛАНИ...

Дуго ми није било јасно зашто је моја баба Лева куповала исти „патис” за кецеље, обично црн на ситне беле мустре или у најбољем случају сив са белим шарама (овај последњи је био летња варијанта). И не само да је она бирала увек исти модел, исти крој, исти текстил, него је тако цела сеоска улица мог детињства била униформисана.

Варијације на тему биле су минималне. Све је кројено к'о по најстрожем калупу... и гардероба, и кутије за шећер, и есцајг, и шерпе, и тањери...

Ако је код Нане у „сталажи“ (тако се звао ормар без врата са завесицама у ком се држало све ово што сам набројала) црвена шерпа на беле туфне била на горњој полици, иста шерпа је код мајка Госпаве била на доњој полици. Размештај је чинио разлику, ако их је уопште било.

Чудила сам се још као дете том мени нелогичном поравнавању и решила да питам „зашто је то тако”.

Баба, која је једном руком придржавала наслоњене мердевине на дрво, а другом пресавијала кецељу да јој не испадне набрана липа, само је кратко одговорила:

– Окани ме се, филозофкињо. Ти баш све мора да знаш!

„Филозофкиња“ је временом постала новинар, а радозналост и постављање питања су јој радна свакодневица. Тако сам се у тој улози много година касније, у кујни бака Руже у Рудни, (у којој сам препознала исти онакав „патис“ кецеље, исте шоље и тањириће) усудила да поново питам „зашто?“ Одговор је дошао овога пута без околисања:

– Е, па то нам остало још од Чаушеска. Ондак си у кооперативи мог'о да купиш само је'ну фелу кецеље, је'ну фелу лончића, је'ну фелу шерпа. Сад имаш кол'ко 'оћеш фела, ал` немамо ми новце. Сад смо старе, па нам ваљаду и ове.

Заболело ме у грудима као онда када знаш да је дуго чекани одговор разбистрио слику, али јој додао и примесу немоћи и туге година комунизма. Као дете судиш не знајући, као одрастао, знајући. Три деценије поравнавања под различитим уређењима – а кецеља иста.

Мајка Ружа је однекуд донела набраног липовог цвета и вешто завила у импровизовани папирни фишек. Дала ми да понесем у град, да „ми мириши“.

Ауто је јурио прашњавим путем према Темишвару. Пажљиво сам отворила фишек од новинске хартије и дубоко удахнула снажан мирис липе. Хартија је била скроз жута и скоро ломљива. Препознах напис: *Банатске новине*, 4. јуни 1986. и наслов: „Липе цвату“.

Осмехнем се и погледам у правцу цесте. Све је исто к'о и лани. И ономлани и ономомлани.

МЕЂУ КИЧЕМ И МЕД ДНОМ

Уместо да одморим мозак негде уз неки поточић и зелену траву, сине ми прошлог викенда идеја да са друштвом проведем вече у центру будуће Престонице културе. Глупа идеја, још и гори провод. Да су ме отели ванземаљци и спустили на пусто аборицинско острво, лакше би ми било.

Палме, вештачко цвеће, попуцале фасаде, раскопане улице, опет палме, прљавштина и опушци по плочнику, фаст фуд киосци... па опет палме и тако редом... Једно две-три гвоздене капије у облику срца начичканог петунијама, к'о са плаката латиноамеричких сапуница. Кипти уметничка креативност по свим ћошковима.

Да ли се сећате велике куполе пред Опером, која је зимус била осветљена божићним лампицама? Е, та. Сада је на њеним жицама нанизано пластично цвеће. Ко у бајкама... оним које пред спавање причају својим потомцима тамнопути власници двораца са лавовима и орловима пред вратима.

Шта кажете? Нисте одавно прошли центром и не можете ово да замислите? Само се сетите некадашњих сеоских кирваја и имаћете праву слику и прилику. Што јес', јес',

креп папир фали... Иначе, има свега. Вашар rules.

Права дивота је под овим цветним шатором. Ту је тек Steam della Cream. Та Бог те мазо, све сам могла да замислим, али да неком сине да испред Опере са једне и са друге стране тресне два реда еколошких ве-цеа ни у најжешћим кошмарима нисам.

Ено их – пластични и зелени. На полеђини пише www.eurowc.ro. Између њих импровизована сцена за промоцију једног супермаркета. Певалке вриште... двадесетдругоразредни музиканти цигуљају. Диививно... Публика још дивнија... у трансу. Катарза катарзу стиже... све ближе и ближе.

До 2021. када ће Темишвар постати европска престоница културе нема више ни пуних шест година. До тада ће све што производи кисеоник и иоле подсећа на живо аутохтоно растиње, бити уклоњено са пута напретка.

На првом је удару Централни парк. Спрема се масовно касапљење дрвећа. Разлог? Претвориће га у башту налик Шенбруну.

Нисте знали шта нам фали? Бечки Шенбрун мали! По могућности копијина копија копије... тако савршена, тако прецизна, тако nobles... „Међу јавом и мед сном”... Међу кичем и мед дном.

МАЈСТОРИ

Да те Бог драги сачува да ти у августу нешто рикне. Нема шансе живог мајстора да нађеш. Ни за лека. А мени баш сад цркла рерна.

На једвите јаде уловим једног, који ми телефонски обећа да ће рано ујутру да дође и реши проблем. Пробудим се у цик зоре да дочекам мајстора, који је ладно негде око поднева телефонирао да мора ургентно да склопи још једну веш машину и стиже... То стижање било је мало сутра. Мислим буквално, јер се тек сутра увече појавио наругушен и намрштен. Чим је угледао наше куче („опасног“ лабрадора од осам месеци), смрачило му се.

Е, нећеш ми вала утећи! Затварам пса и враћам се у кухињу.

К`о на успореном снимку, шраф по шраф вадио је рерну из лежишта, грациозно навлачио рукавице, узимао лупу, затим оловку и на крају и марамицу. И док ми је при погледу на белу марамицу степен по степен попуштала живчана изолација, кроз прозор је из дворишта улетео мачак заинтригиран занимљивом новом кутијом на поду кухиње, из које вире дивни шарени каблови потаман да се оплету.

Мајстор, очито велики „љубитељ” кућних

љубимаца, само што није колабирао.

– Одведите га. Опаснији су од паса...

Нудим човеку чашу воде, а мачка узимам под мишку и затварам у апсану уз кера.

– Превише сте ову рерну користили! Погледајте и ови каблови су вам скроз дотрајали.

Шта ћу кад не спадам у срећнице, које кухињске апарате држе као угланцане дизајн детаље, него бездушно укључујем рерну и користим је, замислите, као противсигнал индијанским поклицима гладних типа:

– Мама, шта има за ручак?

... или

– А, је л' не би ти испекла гибаницу? Доћи ће друштво да гледамо утакмицу.

... или

– Ајд' види оне кифлице за вечерас, баш сам се нешто ужелео.

О осталим мусакама, пицама и разним мучењима којима сам докусурила рерну и да боље не причам, може овом нежном мушком створењу са шрафцигером у рукама да позли.

Шта мислите да се на овом завршило и да је рерна сад функционална? Јок. Мајстор је поставио дијагнозу и тражио да му платим за констатацију. К`о да је управо заказао хируршки захват на отвореном срцу.

Чим је излетео из стана, више нам на телефонске позиве није одговарао.

Преко пријатељевог пријатеља и родбинског препоручивања од двадесет и девете тете наовамо, други мајстор је уз, наравно још једну исплату за „констатовање” успео да искамчи и решење. Грејачи су из ретке серије. Мора их наручити из Немачке. Колико ће да кошта? Боље не питајте. На листи смо чекања за трансплантацију.

(ПС: Ако дође и трећи да „констатује“ и само узме паре, размишљам да изнајмим неко жешће мезимче. Је л` има неко крокодила, медведа или питона? Требаће ми.)

ЉУБИ ТЕ МАМА ЛИНИЈА

Моја мајка модерну технику никако није прихватила и уопште не намерава да се с њом бакће. Због тога још увек у кући држимо фиксни телефон.

Свако вече негде око осам телефон зазвони и нас две привезане каблом за слушалицу као невидљивом пупчаном врпцом бар пола сата препричавамо једна другој свакодневицу. Деси се да и претерамо па надужимо разговор. Тада мој син и муж с једне стране и мој отац са друге стране, праве гримасе и шале се на рачун наших „важних разговора”.

А кад Шавлица и Павлица зову преко мобилног, док звучне поруке улећу сваки час све до поноћи, то ником ништа?

Сећам се времена раног палеолита осам-десетих, када је фиксни телефон било једино могуће средство комуникације и свеопшти центар пажње укућана.

Стајао је углавном омеђен фотељама у дневној соби, тако да, кад неко разговара сви остали могу да чују и шта се прича и с ким се прича и о чему се прича... Нарочито ово последње.

Интересантнији разговори увек су изазивали тајац у кући. Отац више није завртао дугме радио-пријемника, из кухиње се више није чуло лупање чекића за шницле, а телевизор је бивао утишан на минимум у сестриној соби.

Па онда, уколико им „комуникација” није по вољи, један по један би извиривали, ко из кухиње, ко из суседних соба, колутали би очима и преда мном укрштали руке, тапкајући ногом у паркет.

И кад се разговор заврши, следило је, зна се, пропитивање:

Ко је звао? Зашто је звао? Зашто си се толико кезила? Клибериш се на макар шта... Па, добро, зашто ми тог момка не знамо? Чији је? Одакле је? Шта су му родитељи?

За сваки такав позив излетала сам из своје собе брзином ракете и била шампион државног првенства у прескакању препона. Ако би којим случајем телефон зазвонио за ручком, извртала сам чаше и тањире, прескакала столице док се сва нисам поломила да шчепам слушалицу, заузмем своје место у фотељи и забијем је у образ, не би ли што мање од оног што се прича стигло до ушију знатижељних укућана.

Е, цврц! Овај рецепт са припијеном слушалицом никад није упалио. Кућни КГБ је увек знао и са ким сам заказала састанак, и где ћемо се срести, и у колико сати.

Са узбуном као да је ЕТ поново слетео на земљу стизали су ми и посткомуникајски савети:

– Љуби те мама, пази како се понашаш!
Нисмо те у шуми васпитали! Ниси пустош! У девет да си код куће...

И вечерас ће око осам у мојој кући зазвонити фиксни телефон. То је време, када гасим мобилне и остављам простор за једну једину фиксну – „љуби те мама” линију.

ЛАЂАРСКЕ РОТКВИЦЕ

Прооолеће! Па шта ако је јутарња температура још око нуле? Сваки сунчан дан доноси цвећкама (ту наравно убрајам и себе) толико потребну фотосинтезу и радост.

Ономад сам се прописно смрзла, када сам уместо у зимској, на пијацу кренула у пролећној јакни... Ал' марим ја, кад једном решим да је пролеће, то тако мора и квит!

Још при првим тезгама у делу, где обично нема препродаваца примећујем свеже ротквице, црвене и једре као мајске трешње. Ко би крај њих остао равнодушан?

Узимам везице у руке и гледам у парче поцепаног картона на коме је црним фло-мастером, велико, прилично бахатим рукописом неко исписао цену – 2 леја.

Са преостала два усамљена неурона у мозгу, постављам логично питање:

– Јесу ли домаће роткве?
– Домаће, из Белинца. – каже ми старица и затеже чвор на марами. Руке су јој чворновате и наборане – сељачке, земљом нагрижене. Онакве, каквима по обичају верујем, јер су ми до скоро биле гаранција за пијачни пазар и начин како да избегнем угланцане препродавце

неукусног поврћа или воћа сазрелог по прекоокеанским бродовима.

На пијаци се нисам задржала много. Моја к'о лист танка јакна није се најбоље сналазила по оштром ветру и зубатом сунцу.

– Да видиш какве сам лепе ротквице из Белинца нашла. – хвалим се мужу док на сто вадим оно што сам на пијаци купила.

– Ааа, нисам знао да су Белинц преселили на лађу, па се сад на мору љуљушка?! Та, нико још није ни посејао ротквице, а камоли да их овакве, румене продаје... Шта кажеш? Из Белинца, а?

Алтернативни „прогрес” у пијачном менаџменту – тако ће стручњаци назвати досетку препродаваца који су старицу са марамом истурили да њихове ротквице продаје као домаће. Ко ме? Ето, таквим „цвећкама” као што сам ја, одраслим по градским бетонима које појма немају кад се роткве сеју, а кад ничу по баштама.

Пролеће је. Ротквице лађарске жваћем. Будућност мојих односа са бабама на пијаци? Непоуздана.

ЈАНУАРСКИ ВАЉАК

Пуштам пса са узице низ обалу Бегеја да се изјури и окрећем лице према ветру са надом да ће бар нешто да ме разбуди овог јануара.

Имате ли и ви осећај да је све око вас безпризорно злослутно и утрнуло у неком нездравом чекању?

С друге стране обале, стоје набацане на гомили осушене, офуцане јелке. Људи су их, као слепице са којима су раскинули везу, избацили из станова. Украсе, лампице и позлаћене траке спаковали у добро познате кутије ципела, па у плакар. Ништа од празничне магије није преостало. Распала се још при првом погледу на празан новчаник.

Рате у швајцарским францима су неколико стотина хиљада Румуна, а богоми и Европљана, увукле у незнађе и очај. Ни осталима, који рате исплаћују у еврима или лејима, није лагодније. Сад после празника нарочито... Што би моји по Банату казали – дува по џеповима!

Преживљавање до првог нам је постало национални спорт. Ни сами не знамо, која нам је ово реприза провере максимума издржљивости и отпора на отрове дивљег капитализма последњих двадесет и кусур година.

А нисмо сви у животу спортисти, некима ни ово строго преживљавање не лежи па се баве којекаквим споредним дисциплинама. Јер се мора.

Још овај месец да извучем, па још овај... А живот као живот... ни на кога не чека.

Свет се окреће, роља. За њим иде руља... Руља је пакосна и зна ред. За њу један закон важи – или ускочиш, или те ваљак прегази. Па ти бирај, ако имаш шта бирати.

Ветар ми хладним дахом шиба лице. Дан је увелико, ал' због приобалне измаглице, као и да није. Хоће ли то сунце већ једном?

Док псу привезујем узицу, пењем се уз степенице моста и чујем под чизмом шкрипу оног отужног полумраза, што нит` је мокар, нити сув. Нит' стеже, нит' попушта.

Овог јануара, Бегеј тече помућен. Нисмо ни ми другачији.

КОНТРОЛИСАНО ВАН КОНТРОЛЕ

Неколико недеља пред свадбу, мом будућем мужу су родитељи купили ауто. Леп, плав и раскошан... Једног сина имају, а свадба, зна се, није шала. Све мора да се испланира, ред да се зна. Не мож' то како ти 'оћеш... Ред је одрж'о свет.

Ауто се два дана пред свадбу покварио, тако да смо продефиловали у старом олситу позајмљеном од другарице, помало налик на крш детектива Коломба. Резервни точак штрчао је на задњем седишту, врата улубљена, прозор полузатворен и блокиран, а под оним гуменим теписима могао си кроз рупу, рђом оглодану, добро да загледаш асфалт баш као на егзотичним разгледницама са Балија, где бунгалови имају стаклени под па се океан види... Али што јес', јес', послужио је. Докотрљали смо се... И још са врата смо родитељима (који само што нису доживели нервни слом) довикнули: Ништа не брините. Све је под контролом!

Кувар је дан пре свадбе јавио да му се разболела помоћница, тако да сам после маникира, вече провела љуштећи пет-шест кила шаргарепе за супу. Слика трпезарије претворене

у инстант мензу војничких размера и женски део породице сав уролан (виклери на глави, сарме у рукама), терао ми је сузе на очи. Да ли од лука или од муке, то научно још није утврђено.

И свануо је срећни јануарски дан. Снег се полако топио и претварао у суснежицу. Романтична пузећа дужина моје свилено-чипкане венчанице није се уклапала у пејзаж падавина, а најмање је била спремна за напад фабричке дечурлије, који су јурећи „кес куме” новчиће, на њој оставили повелику флеку од блата уникатног дизајна.

При повратку из цркве, уместо шампањца за дочек, добродошлицу нам је пожелео „наш човек од поверења” који је, већ био обавио дегустацију алкохолних производа па смо поверљиво морали да га склонимо на сигурно. Толико се у улогу уживео да му две ноге нису биле довољне за стајање.

Фотограф је наравно заборавио да је унапред плаћен за посао, који савршено није урадио, а о торти која је кренула низбрдо к'о Алберто Томба по шлагу и тањирима, боље да и не причам. То већ спада под категорију „Кад се онда нисмо шлогирали, никад нећемо!”

У самоодбрани да кажем да је година била давна '93. Дивља и варљива.

И како год вама деловало неозбиљно, преозбиљно или смешно, ја се и дан-данас

сећам четворогодишњег Златка који је, кад је музика престала, наставио да игра и пева, али онако по свом... „Плијо моја како ћемо, плијатељу лако ћемо... тананааананана. На, нанананана... нанана, нананана”.

Нарочито оно тананана добро памтим, јер ми је и тада и сада био и остао најсигурнији део сваке песме. Танана – танана је жица по којој и данас животне акробације изводимо. Све нам је контролисано ван контроле.

СИРТАКИ ЗА ЕВРОПУ У СЕДАМ КОРАКА

Полако. Смањи гас. Повуци ручну, да поновимо градиво.

1. Ко је измислио Европу? Грци. И митологију, и демократију, и изборе, и политику ...? Опет Грци.

Европа је, сећате се, ако нисте преспавали часове историје, књижевности, или опште културе, била девојка коју је Зевс у лику бика завео. Као географски појам, прво се помиње Хесиод односећи се на континентални део грчких територија.

Значи, сродство је по бабиној линији.

2. Европска унија би сад по шаблону трагедија (да не будем редундантна и сами знате ко их је измислио), своју мајку требало да ликвидира, јер ова неће да прихвати лекцију типа „учи пиле кокошку” како се мутна вода гази.

3. Зашто данашња демократија не личи на ону коју су Грци измислили? То је већ трајекторија којом је свет „о'шо дођавола” до белосветских непогода које, хтели не хтели, к'о краве преживамо свакодневно да бисмо преживели.

4. Ах, да... демократија, лепо пише у речнику (проверила сам) предвиђа право сваког човека на слободу мишљења. Па кад је тако, зашто онда не би један народ, иначе сам изумитељ демоса (народа) и кратоса (снаге), имао право на своје „Не“?

5. Грчка лекција из капитализма гласи овако: Ако си банка и бацаш паре као кум бомбоне по младенцима, знајући да је економија Грчке већ годинама авион поквареног мотора у слободном паду, шта очекујеш да ћеш добити? – Наравно, сиртаки!

6. Како се игра сиртаки? Ланчано. У отвореном кругу. Рука једног играча преко рамена другог. Број оних који га играју – неограничен. У реду да оплету чекају: Италија, Португал, Шпанија.

7. За сад.

КАД НА ВРБИ РОДЕ ГАЋЕ

Стид одавно више није вредност, није чак ни мисаона именица, неприметна, анахрона и непожељна у општем хаосу политичке и друштвене сцене и свакодневном медијском глибу.

Некадашњи полуписмени шљам јесте данас господско друштво, које са лица не скида осмех, чак иако је оптужено за корупцију и лоповлук, као да је то нешто чиме се треба поносити.

Оно због чега се некад умирало од стида данас је разлог да му се скида капа, позива у емисије и к'о мирођија додаје у сваку ексклузиву и новински наслов.

Јесте ли знали да је половина мушког становништва Румуније пожелела, кад су Елени Удреа у затвору одузели брусхалтер, да уживо то одузимаће и види, док је женски део ТВ рејтингаша чезнуо да сазна шта пише на етикети њеног доњег веша?

А стид? Има ли га игде?

Тамо, где су се повукли они, који још верују својим очима и својој памети, има и стида. У интелектуалној чаури све је сведено на аналитичко размишљање и преживљавање док

„господско“ друштво влада токсичним распоредом овог 21. века.

Два света. Нигде моста међу њима. Оно што једне вређа, другима је разлог за понос. Док једни не виде спас и депресивно затварају себе у себе, други рокћу дробећи пут ка „златном руну“.... И добијају га – у полулама, кешу или по банкарским рачунима.

Док се први труде да себи докажу сваку вредност и верују једино унутрашњем гласу у страсној потрази за слободом духа, други вредност траже у аплаузима, намештеним конгресима, трибинама и уновченим процентима од послова, који им у џепове клизе кроз гробља и јавне клозете.

Хоће ли се овај распоред променити?

Кад на врби роди грожђе...

У Темишвару, замислите, родило... Ал' не грожђе... Родиле су гаће. Буквално. У једном темишварском кварту пролазници су могли да се диве и овековече чудо природе – дрво начичкано мушким гаћама. (Тако је једна љубоморна жена решила да се освети за превару, бацивши кроз прозор доњи веш свог изабраника.)

Кад смо већ стид изгубили, смисао за хумор нисмо. Ветар дув'о, гаће нам одув'о.

КАФА У ЧИКАГУ

Софија живи у Немачкој већ тридесетак година са сином, али редовно, бар неколико пута годишње враћа се у родни крај. Летос је свратила до наше редакције да обнови претплату својој пријатељици из Чикага на „Нашу реч“.

Из приче у причу, из доживљаја у доживљај, знате већ како то жене прескачу са једне на другу јако важну, важнију и најважнију догодовштину... сазнала сам да се тек вратила из САД и каже, мора нешто да ми исприча:

„Пробудимо се ја и Мара једног јутра и онако у пижами, за столом у кујни, испијамо кафу и листамо „Нашу реч“, али не само да листамо, него од странице до странице отварамо и коментаришемо. Свако место које сте ви обишли, сваку репортажу коју сте написали, ми смо по три пута претресле, па онда, кад неког препознамо, оданде кренемо по кућама из тог и тог града или села, ко је чији син, па кум, па ко је сад и где живи, па онда опет у други сокак... Ухвати нас тако подне, а ми смо још са оним кафама загњурене у новине. Нисмо ни чуле Дану, Марину ћерку, која се била вратила са посла и ушла у кухињу:

– Боже, прошло подне, а вас две сте још у пижами!

– Чекај, сад смо стигле до Соке, нисмо још све сокаке обишле.

Место догађања је једна чикашка кухиња, где често замиришу српски специјалитети, где се гибаница врти око стола... (Банаћанке знају зашто), где се за Божић меси чесница са орасима и сувим грожђем и кува сарма, са само Бог зна колико тешко набављеним киселим купусом из једне турске радње, где се телећа супа крчка дуго на лаганој ватри и приде дода чешањ белог лука за онај прави домаћи шмек... док са америчког ДВД плејера „свира обавезно нешто народно”...

Овог пута у тој далекој кујни ширио се мирис кафе и новина са аромом носталгије и родног краја. Опуштене и само своје биле су пријатељице, једна са једног, друга са другог краја света, повезане струком миља банатског.

А љубав као љубав, на њу вас нико никада не може приморати, али је засигурно, чак ни кад сами себи наредите, нећете моћи укинути. Осећај припадања не мари за време и географију.

Ма где били овог децембра, нисте ви туђи, наши сте.

ПАНДУРСКА ЈЕ ЖЕЉА ПРЕГОЛЕМА

Док смо Делија и ја седеле у дугом реду пред темишварском Опером да бисмо те вечери уживале на концерту Краљевског хора из Венлоне, била сам уверена да ће овај догађај обележити крај лета у Темишвару.

Ред се надужио. Сама себи не верујем да видим оно што видим. Стотине људи испред и иза мене. Некако се човеку срце загреје оним благотворним осећајем да није сам на свету, да није све пропало.

Емоције у дворани велике. И обостране. Чланови Краљевског хора реагују присно. Ганути аплаузима и великим приливом публике, наелектрисане позитивном енергијом излазе на корзо да Темишварцима певају бесплатно.

Неколико минута блажене језе на отвореном и онда... бућ, оде ентузијазам у пропаст. На плато пред Оперу и окупљени народ, стиже његово височанство цар – градски пандур. (Музика му баш није по вољи, ајд' да је бар Цеца, или Стоја, неки од грандоваца, мајку му, бар нешто „с' батаци”, ал' овако...)?!

Он прилази диригенту Краљевског хора из Венлоне. Маше оним признаницама.

– Немате дозволу за наступ на отвореном!

Није му јасно откуд сад ови распевани (не)летећи Холанђани и што нису, бре, на неком свом тргу пропевали, него овде се нашли и то баш док је његова смена...

Диригент Краљевског хора из Венлоне је разрогачио очи... Арија се прекида.

Делија ме вуче за рукав... каже док не доживи нервни слом да одемо негде и нешто попијемо. Ја се осећам имбецилно и као лоботомисана силазим неколико степеника. Ту је народни ресторан са окићеним зидовима ћилимима и ћуповима. Унутра, испод рустичног дрвеног плафона, туристима из целог света (претежно из северне Европе) девојке у минићима служе националне специјалитете. Мирис сарме и кобасица меша се са народњацима и лелеком турбо-фолка.

Степеник по степеник, па опет на корзо. Жедна сам и док ходам никако не успевам сама са собом да се договорим шта ћу са овим непролазним осећајем стида? Шта са животним концептима? Шта са васпитањем? У које ћоше овог града да их удомим?

„Ој, престоницо културе моје, пандурске су жеље твоје!”

ПАТЕНТ ЗА ЋУТАЊЕ

Конобар се закуцао уз групу од осморо гимназијалаца, који седе за два спојена кафанска стола. Широки покретима покушава да скрене пажњу на себе. Не примећују га. У рукама им смартфон, са којих не скидају поглед. Као омађијани типкају прстима по екрану.

Већ их десет минута посматрам, реч нису међу собом проговорили, а камоли да примете конобара.

– Да наручите! – одлучује се овај.

– Да, да – одговара плавуша са пирсингом у ноздрви, слушалицама у ушима и дугим праменом косе који јој заклања пола лица, али и даље млатара прстима по екрану.

– Милк шејк и паклица цигарета – одговара момак са наци фризуром.

– Цеђену поморанцу, лимунаду, пиво... Понадала сам се да ће бар један да подигне поглед према конобару. Прешла сам се. Ниједан.

Просто ме фасцинира та њихова опуштеност и свеопште игнорисање света који их окружује. Поглед не дижу ни према чашама које им је конобар донео, само махиално пружају руке, дохватрају и испијају оно што су наручили... Натенане, срк по срк сламчицом. Сами

себи довољни. За целу васиону одсутни.

Међу собом не разговарају, нити било шта друго раде. Да не млате прстима по парчету пластике помислио би човек да има пред собом воштане фигуре.

Пажљиво их посматрам. Они што имају Ајфоне 6, 5S, 5, или Самсунг галакси S4, S5 разликују се од осталих. Некако им је положај тела другачији, узвишенији. Као да су статусно обележени и тога веома свесни.

Стрпљиво чекам. Ма није могуће да само седе као одузети и ни реч један другом да упуте. Ни једну једину реч.

Па добро, због чега су се онда срели? Да типкају по екрану, могли су и од куће. Што ли су долазили? Што ли су столове спајали?

Традиција седења у кафани је вековима била начин дружења, размене духовитих прича и мерачења са пријатељима.

Ђура Јакшић, Тин Ујевић, Бранислав Нушић, Стеван Сремац цео век су провели у кафани. Ту су приче прикупљане, па написане. У кафани је стварана књижевност, у кафани су се политичари договарали, ту су се обарале или стварале владе. Ту су уговорани послови и склапани бракови. Ту се пило, плакало, смејало се, радовало или туговало. А сада?

Сада се ћути... Ћути и гледа у екран.

Хоће ли модерно време то ћутање да патентира?

Хоћемо ли се и ми сутра срести да у кафани ћутимо? Хоће ли вежба причања постати људском роду некорисна, непотребна и застарела?

Март је. Са кафанске терасе видим прозоре темишварског Музеја уметности. Сунце зубима шкргруће. Ћути ми се.

ДБСР

www.dbsr.ro

АЈМЕ МЕНИ, АЈМЕ... РЕКЛАМЕ!

Очигледно је да можеш основати не један, него петсто педесет један Завод за заштиту потрошача, нема код нас те компаније у стању да испоштује основне законске одредбе и етички кодекс.

Свуда у свету постоје комерцијалне рекламе, којима се на мање или више креативни начин остварује профит и придобијају купци, али на ово што тренутно блок реклама било које националне телевизије у Румунији нуди, просто је сувишно трошити речи, јер њихов садржај вређа здрав људски разум и колико-толико нормално расуђивање.

Тако се од ТВ паћеника очекује да поверују да се супер лепком можеш залепити за плафон и да тако висиш у недоглед наглавачке, од зелене кафе за који дан смршаћеш двадесетак кила, а маргарин тај и тај садржи омега 3 и брине за „ваше здраво срце”. Само што тај маргарин као основне састојке има памучно уље и вештачка отапала (који се иначе користе и као пестицид), док су они поменути омега 3 ту само у пролазу, као некад Мија Алексић.

Кад се том и том фарбом окрече зидови,

тако их је лако опрати да је довољно да шчепаш мачка са пода или завесу замочиш у акваријум, промуљаш по зиду и готово.

Да није тужно, било би смешно. Најновија реклама за виршле има анимирану салвету која скакуће по тањирима и столу и обавештава маме и децу да је у виршлама 80% меса. Замисли, сав си усхићен, јер виршла садржи месо! Колико смо се, мајку му, одвикли онда од свега нормалног? К`о у оном вицу о старцу који сину на мртвачкој постељи поверава велику тајну:

– Знаш сине, неки људи вино праве и од грожђа.

Шта рећи о реклами типа антирид креме, која женама скида двадесет година, у којој бакица огули са себе кожу и свеже лице младе жене у двадесетом промилу на екран. Колико од нас очекују да будемо гуске?

Све ове рекламе не само што доводе потрошаче у заблуду, јер им се приписују непроверена својства, која би пре спадала у лектуру научне фантастике, него су за потрошаче који у власништву још имају по који употребљиви неурон, богами, баш увредљиве.

ВИНО (НЕ) ПИЈЕ КРАЉЕВИЋУ МАРКО!

Септембар је, хладњикаво јутро. У колима, на радију, на путу према послу изрутинирано слушах вести. Ролеркостер данашњице бесомучно убрзава живот.

Згражавамо се над неукусом тајкуна, над незграпним разметањем политичара, свакодневно слушамо о мерама „заштите” оног напаћеног народа, а сви знамо да су управо они, који са трибина машу „заштитом” ту несрећу изазвали... Ни на Западу, ни на радију ништа ново...

И онда тррреес... Радио спикер чита вест за коју сам првобитно помислила да је део неке хумористичке емисије, али јок. Нема ту шале. Професионална удружења виноградара упутила су сад, пред почетак школске године, Министарству просвете Румуније захтев да се у гимназијама широм земље уведу часови о умереној потрошњи вина.

Ма још сам при здравој памети, коцкице се ту не слажу. Вино је алкохол, а ђаци су сви узраста испод 18 година.

Дочепала сам се лаптопа да проверим неколико мејнстрим сајтова са вестима. Информација је, нажалост, тачна. Наиме, генерални

директор Професионалног виноградарског удружења Емил Думитру изјављује (да не буде забуне цитирам): „У оквиру школског наставног програма морамо имати озбиљан дијалог са младима у виду васпитања о умереној потрошњи вина. Румунија би требало да узме у обзир економски удар на оно што значе трошкови здравства са свим кардиоваскуларним болестима, да израчуна све оно што се потроши да би се лечило, а не да би се спречило. (...) Жеља ми је да видим младе по клубовима који више не троше енергетске напитке и виски, него конзумирају вино”.

Шта после овог очекивати? Да ли ће нам деца за ужину, уместо млека и кифле, добијати хероин по истом принципу, јер је лакши од кокаина? Ракију, јер је здравија од вотке и траву, јер је боља од цигара?

Лабилна су роба данас вредности. Још и страшније је што се то врло лежерно износи јавности као корисно по нашу децу. (Не, нисте погрешно прочитали, вредности данас јесу роба, пропорционална количини новца, који се на овакав начин произведе).

Септембар је, покуповали смо школски прибор, деци смо купили нове патике, дуксеве и јакне. Рачунамо, прерачунавамо, развличимо плату к'о ластич, нема дана да се се не хватамо за главу и сами себи обећавамо да више овакве свињарије нећемо трпети... А ролеркостер јури, удара, меље. Ваљда негде све ово мора и да стане.

ЧУКНИ ВО ДРВО

Опет меци зује тик уз наше уши. Знате ли да до Куманова има само 530 километара? Знате ли колико је то близу?

Пси рата бесне. Хаос. Војни хеликоптери надлећу. Има мртвих.

Јаке полицијске снаге распоређене су и у Скопљу на неколико кључних места. Граница је под строгим надзором.

Читам у “Правди” Лазанског: „Македонија је најслабија карика тзв. „Турског тока” који треба да иде преко Русије, Турске, Грчке, Македоније, Србије и Мађарске. Ту га је најлакше пресећи. Турци ће дати, Ципрас ће вероватно дати, Србија ће дати, јер ће више зарадити од те трасе него да је ишао кроз Бугарску, Орбан ће дати и ето ти руског гаса у Аустрији. Како то пресећи? Најлакше је заљуљати.”

Па мајку му, зар ћемо опет да се љуљамо? Зар није доста убијања, рушења, уништавања?

Докле ће зло бити једини закон? Докле ће насиље и тиранство писати историју Балкана? Савремени моћници су опет заиграли свој крвави преферанс преко наших гробова.

Претње сеју страх. Страх је као гуштер,

тражи највредији камен – „Немојте да нас терате да седам милиона голоруких Албанаца крене и да више не буде те државе (Македоније)”, поручује потпредседница такозване Косовске скупштине Аида Дергути.

По дефиницији ово би требало да буде тероризам, кад дефиниције не би данас биле растегљиве као жвака у устима подгојених маторих зеленаша, који из својих кожних фотеља одлучују колико ће младих на ратиштима да погине.

У Скопљу имам пријатеље. Деца су нам сличних година. Зовем да видим како им је. Уверавају ме да је све ок за сад, ал' „чукни во дрво“, не зна се шта ће јутро донети.

Када смо осамдесетих уз *Леб и сол* певушили „на Бога камења не сме фрлале, од други повеке не сме грешеле, со една надеж за трошка љубов за малку срека живеме”, ни слутили нисмо данашњи угао гледања и угао наметања.

ЕКСПОНАТЕ НЕ ДИРАЈТЕ!

У овом океану неукуса, немара и нелогичности у коме живимо, сетих се бурних деведесетих година када се сваки мало растреситији становник румунских и српских пограничних села бавио „ембаргом”. Да вам не објашњавам... нема тога да не зна да је овај израз означавао шверц бензином на релацији Румунија – Србија.

Мој друг Цане је тада зарадио велике паре, али уместо да купи стан или кућу, он је паре утрошио на кафански живот и два парадна аутомобила. Пара лако дошла, лако прошла. Цане је плаћао кирију за стан док је имао пара, а кад се славина заврнула, Цанету је остало да се празних шака чешка по глави и размишља о златној рибици и њеној прескупој позлати.

Нажалост, тај менталитет позлате на сивилу или улагања пара у површност ради привида, а не у нешто што ти је преко потребно, важи и данас у свим сегментима друштва, од макро до микро привреде, културе, па чак и наставе.

Кад нас удари онај банаћански локалпатриотизам волимо ми да се бусамо у груди како смо први у Европи имали градско

електрично осветљење, први трамвај са коњском вучом... И зна се, Темишвар нам је Мали Беч, док смо ми наравно, мале Бечлије па нам је испод части да немамо и Музеј трамваја, који ће да кошта ни мање ни више, но 2 милиона евра?

Два милиона евра издвојиће градске власти за нешто што разгледамо и користимо свакодневно?

Не знам како ви, али ја свакодневно путујем управо трамвајима, које су још пре петнаестак година Немци сврстали у музејске примерке, а ми их секонд хенд узели за солидно употребљиве.

Од тада је доста воде Бегејом прошло, а солидно употребљиво почело је још солидније да се распада. Уместо некадашњег сунђера на седиштима, сада је деценијама таложена и нечишћена прашина у комбинацији са влагом и знојем створила камене стоунхенџ клупе, на које ако седнеш, добијеш лутријски бонус, углавном дерматолошки. Климатски уређаји давних седамдесетих прошлог века су одавно заказали, тако да херметички затворени прозори обезбеђују путницима бесплатну експрес-лоначку сауну или кочење у случају зимских месеци. По избору.

За прави правцати Музеј трамваја и то у употреби (тек би то била светска атракција) нама једино фали кустос, односно издржљиви

господин или госпођа, који ће се кроз гужву пробијати, одржати равнотежу међу изнервираним путницима и испричати историјат зарђалих држача и натписа како другачије, него на немачком.

И још нешто, кад се очигледно још није родио онај који би 2 милиона евра употребио да купи савремене и цивилизоване трамваје налик онима из 21. века, нека нам бар ставе сваком по налепницу: „Музејске експонате не дирајте”.

ГЛАДНИ И СИТИ

Гледам на сат, већ је пола девет, небо се натуштило и решило да неку своју пазл слагалицу реши премештајући облаке по спарном ваздуху.

Иза зграде у којој живим, скроз десно на крају алеје чује се звук поклопца контејнера. Девојчица, једва да јој је десет година, разбарушене косе, у уфлеканој хаљини и сандалама које су јој остале мале па их носи одсечених каишића као папуче, претура по контејнеру, вероватно тражећи остатке хране.

На само десет метара од овог контејнера, радници великог супермаркета свако вече бацају килограме и килограме хране. Свако вече у моме граду неко је гладан. У моме граду и целом свету.

У Француској је млади локални саветник Араш Дерамбарш успео да наведе власти да усвоје закон којим би се супермаркети обавезали да непродану храну дају у хуманитарне сврхе. Да овај најлогичнији и најљудскији могући закон ступи на снагу, глобално у Европи, потребно је по Лисабонском трактату милион потписа. Упорни младић је до сада сакупио 200.000. Мој наклон и за оволико. Какви смо и

то је много.

Верујете ли у спровођење оваквог закона? Или би можда подесније било питање, верујете ли још у људски род? Зашто се толико отеже са применом?

Зато што сити људи не доносе профит. Зато што гладни са једног таса обезбеђују богаташима равнотежу и контролу на другом тасу.

Касно је. Небо ни кап да пусти. Са улице се опет чује звук поклопца контејнера. Пред црном пластичном кутијом за ђубре, обасјан уличном светиљком стоји старац у белој кошуљи заврнутих рукава. Сагиње се, дохвата са плочника парче хлеба, прекрсти и пољуби кору свог вечерњег залогаја.

Однекуд као ветар пред олују обори ме с ногу јак осећај људскости. Усред беде.

ХЕРОЈИ МАЛИХ ЉУДИ

Старији господин у белим панталонама и кошуљи, са пажљиво испегланом штрафтом на рукавима, савија новине и прекрива њима главу, не би ли се од сунца склонио, а уједно засенчио поглед да боље види има ли трамваја на видику.

Дан је био ужасно врућ. Асфалт такав да су госпође једва извучиле штикле из црне смоле која је почела да се топи. Људи зацрвенели од врућине кренули у потрагу за вашаром свакодневних нада.

Са моје десне стране стоји ознојена жена у дугачкој сукњи, а до ње, на неколико метара још два тамнопута момка. Трудна млада жена са припијеном мајицом гаси цигару притиском папуче на асфалт. Мусаво дете лиже сладолед који му капље низ врат.

Улазак у трамвај одузима дах. Не од призора, него од прокуваног киселог ваздуха. Климатски уређаји су за темишварски градски превоз још увек мисаона именица.

- На станици „Синаја” врата трамваја се нису отворила. Кренуло је комешање. Људи су почели да негодују, али возач трамваја не мари. Сишао је из кабине и нешто се са комуналцима договарао. Затим је само друга врата отворио и

пустио полицајце унутра.

– Путници, припазите новчанике. Нема силажења док овај ту не врати старом све што је од њега узео.

Пред оваквом ситуацијом и полицајцима, један од она два тамнопута младића је новчаник бацио на под и покушао да насилно отвори врата. Скинули су га, док су се остали из групе џепароша разбежали станицом.

– Пљачке се дешавају по цео дан. Три групе џепароша оперишу на линији двојке, каже возач. Улазе само кад је трамвај пун и има их бар по петоро-шесторо у свакој јединици за џепарошке радње. Дојадило ми да их гледам. Претили су ми. Чекали ме кад ми се смена завршила па ми уз песнице викали: „Шта се тебе тиче?”

За последњих петнаест година од када ради као возач трамваја, добро је проучио и њихове методе и њихов изглед. Џепарење је екипни спорт, док се један гура у старије људе обично други, који има преко руке јакну или велику кесу извлачи новчаник од жртве. Остали скрећу пажњу путницима на себе неким гестом, молбом да им овере карту, или питањима: Колико је сати? Колико још станица има до центра? Којим превозом да стигну до Зелене шуме?

Знају их и остали возачи, али њих се не тиче. А већина их се и прибојава.

– Мени је већ доста! Имају руке, ноге. Нек раде да зараде.

Старац је пребројавао новац у новчанику, пиљарице су вукле своје велике цегере према излазу. Други су путници чекали на станици да се у трамвај попну. Круг врелог таласа клатио је хоризонт пред нама.

Из трамваја је сишао младић са коњским репом, скинуо је слушалице, прескочио шине и кроз отворен прозор викнуо возачу:

– Хеј, човече. Велик си. Велик!

У трамвају су се људи мешкољили. Топло је. Јако топло. Стари је, сав у зноју, оберучке придржавао своју торбу:

– Овај човек је мој херој. Како бих струју платио, да су ми све узели?

Не носе сви хероји мачеве и витешке оклопе, нити спајдермен-бетменовске костиме. Има и оних свакодневних. За њих знају мали људи.

ИМА ДАНА

Има дана, месеци, година, кад ти онај осећај беспућа сатире сваки корак, када у људима и у себи препознајеш умор рутинираних горчина, независно од разлога и немира у свачијем уму.

Има дана, када себе испрограмираш апатијом и до бесвести понављаш дуги списак понижења, фрустрација, неуспеха, здравствених тегова, социјалних, економских и политичких неправди.

Одлучујемо ли ми о ичему што нам се догађа? Померамо ли што? Или само кришом, малтене кукавички, склапамо очи пред спавање замишљајући дан када ће неко сабрати наш живот и подвући га златном.

Има таквих дана, а има и тренутака, који однегде дођу, створе се ту и промене ток.

Какви су то тренуци? Где их срести?

Они су обични, пролазни, свакодневни и десе се, када их најмање очекујеш, на пример по жеги и градском смогу, тој пакленој комбинацији наших урбаних живота.

Чекам већ десет минута трамвај. Преко пута на аутобуској станици босоноги дечак у прљавим плавим бермудама сагиње се и шапуће

нешто старици на клупи. Не чујем их шта причају, али видим да жена вади из новчаника неки ситниш и пружа новац детету.

Гледам у правцу усијаних шина. Још увек нема ни мог трамваја, ни аутобуса, коме се старица од преко пута нада. Дете се вратило. У руци држи јабуку, коју једним покретом шаке прекида по средини и половину пружа старој.

Жена, помало збуњена овим гестом, полако подиже руку, у којој половина поклоњене јабуке ствара савршени круг – једно мало ужарено сунце. Бљесак у њеним очима избрисао је и време и простор. Она устаје и улази у аутобус.

Има дана, када неко одозгоре једноставно пукне прстима и промени у нама ред вожње. Тај мали неупадљиви тренутак – довољан за две станице и две чекаонице. Толико потребан. Спасоносан.

ИМАШ НЕКОГ?

Навике, култура, васпитање, манири, све се то стиче делом код куће, а делом годинама школовања. Кад се сав тај процес еманципације доврши, људи постају људи, образовани и стручни свако у свом домену.

Требало би бар тако бити. Али о томе јесу ли овог тренутка, одговорила бих, уфффф, далеко од пристојности. Свашта у животу претрпим и прогутах, али кад у децу ударе, пуцам по шавовима.

Прошлог четвртка ћерка моје сестре на часу спорта ишчаши колено. На одељењу хитне службе у темишварској дечијој болници гужва. Сваког нека несрећа натерала да пронађе у том ходнику неко своје ћоше. Бирографија на снази, не пита за болове. Попуњавање папира обавља се у једној згради, затим вратиш исте у другу зграду, док непокретно дете мораш оставити само у ходнику.

Напокон преглед. Лекар узвишеног погледа, пицнут и намирисан, али неодлучан. Прво тражи од сестре да детету стави ногу у гипс и за само два минута предомисли се и реши да у овом случају гипс није потребан.

– Намажите је овом кремом и довољан је

завој. У понедељак дођите на преглед. Ставићемо јој ортезу. Понесите паре, једна ортеза за колено је 600 леја.

Шта ћеш? Не штедиш на детету, па још болесном. Вратиш се кући, дете и даље има болове. После прве ноћи током сна, колено опет искочи. Избезумљено враћаш зглоб на своје место и ломиш се у себи док се питаш да ли си сопственом руком дете повредио. У глави питања велика и тешка к`о планина... Да кренеш у болницу? Да испоштујеш савет лекара? Опет, ваљда доктор зна боље. За то се школовао.

Субота увече, на кафу стиже комшиница – причљива сорта, на коју смо навикли, тако да је она део суботњег програма, волели ми то или не.

– Па како сте тако отишли, а нисте ми ништа казали?

Још за разглас по комшилуку да смо имали времена...

Узима телефон у руке и зове зета који ради као електричар у болници. Следи најподесније балканско питање које решава све:

– Имаш неког?

Тај Неко, чим је чуо причу о отвореном ишчашењу, завоју и поновљеном ишчашењу, тражио је да дете под хитно вратимо у болницу. Ред млатарана папирима и бацања туђе некомпетентности у крило родитељима део је стручне спреме и манира, али и стратегије,

типа: У напад да те не би напали!

Коверат, ах, свети коверат решава ситуацију и смирује страсти. Нога је у гипсу и напokon је дете преспавало ноћ без болова.

Свануло је, треба кренути на посао. Речју тражим неку утешну мудрост. Нешто, било шта, што би ме вратило рационалном и непристрасном расуђивању.

Сетих се немачке пословице: „Да би човек био здрав, мора сваке године да прогута седам кашика прљавштине.”

Да ли то важи и за нас на Балкану? Или се код нас кашике множе због географског положаја и туге наше преголеме? Седамдесет и седам, или седамсто седамдесет и седам.

ИПАК СЕ ОКРЕЋЕ!

Током година школовања, математика и ја смо углавном биле на ратној ноzi. Ја њене проблеме нисам решавала, она се у моје итекако мешала. Резултат је често био слом живаца на квадрат, са дуплим кореном смора и очајног покушаја да и себе и свет угурам у преуски нам калуп.

Сећам се писменог рада из геометрије у простору у осмом разреду основне школе и професора Нике Продана, који држи моју свеску у рукама, окреће је на све стране и са осмехом узвикује:

– Одлично, одлично! Али само ако окренемо свеску наглавачке.

Није другачије било ни на часу хемије, кад би после мојих, на табли нанизаних чудеса од изотопа, професор Жива Барбули уздахнуо:

– Љубинке, (његов је вокатив већ легенда) Нобелову награду ћеш да добијеш.

Онда се школовање завршило и дошао је ред да научим како се играју танго, валцер или полка. И ту је била важна формула, односно тачан број корака. Је'н, два, три, је'н, два три... или четир' или пет, ма ко ће га знати... кад се све свело на умршену хоботницу под ногама.

Ох, па онда фолклор. Велико коло и плетење по осам пута једначило се са мистеријом Фибоначијевог броја. Никад више узалуд утрошене енергије, нити недокученијег открића.

Кад сам почела да кувам, мама ми је тачне рецепте увек калиграфски преписивала и понављала 8 јаја, 8 кашика шећера, 8 кашика брашна, ванила и прашак за пециво. За фил измери шећер у праху и путер. Претпостављате већ да сам додавала одокативно све. Резултат је био јестив, али у непредвидивој форми... Смазали бисмо га из чаша уместо из тањира, уз експлозију духовитих вицева, знате већ на чији рачун.

Никад се нисам лако уклапала у шаблоне, нити ми је живот био чудо из кутије. Моја потреба да свему додам мрву креативности бунила се против свега што је требало да поштује формулу и оквир. Па ипак, уз све ово отприлике испечено и одиграно, у правим или неправим разломцима израчунато, увек сам некако налазила начина да и недељиво поделим, па да се и са најчистије нуле бар милиметарски померим.

Никад по формули, никад по рецепту... живот је вашарска вртешка. И окреће се. Ипак се окреће!

„ШАРЛИ“ СА ИЛИ БЕЗ ГАЋА?

Ужас тамо, ужас овамо. Не знаш где ћеш и на коју страну, које вести да прочиташ, којом ћеш пре планетарном грозотом да забибериш почетак ове 2015?

Понуда богата, нема шта...

„Шарли“ и изливи мржње са свих екстремно верских или екстремно атеистичких страна, распиривање раздора, хушкање лудила и мучна хипокризија. Милион и по Европљана изашло на протестни марш – „Ја сам Шарли“, међу њима 56 председника држава. Општа медијска покривеност доведена је до хистеричних размера.

На другом крају света. Истовремено... масакр нигеријских 2.000 цивила, жена и деце. Читаве улице закрчене угљенисаним телима о која се сатиру други унезверени несрећници.

Десетогодишња девојчица – бомба. Мозак ми стао - девооојчица! Болесни умови су је и не трепнувши опасали експлозивом, а она је разнела 20 људи и 18 ранила, када је успела да уђе на препуну пијацу, да би даљински била дигнута у ваздух у Маидугури, локалној престоници нигеријске државе Борно.

За ову грозоту нико није организовао

протест. Медији су вест једва у пролазу забележили, јер се цивилизовани људи тако згражавају. Селективно и на парче.

Свет још није сишао са своје осе. Кад ће, не знамо. Вртешка лудих, спремних на све гадости одолева инерцији.

Где ли је овом хаосу крај? Има ли га уопште?

За то време, Румунија је доживела свој први „Дан без панталона у метроу”. У Букурешту су неколико десетина младих на станици Трга уједињења скинули са себе панталоне и сукње и тако демонстративно у гаћама ушли у метро.

Већина њих је на својим фејсбук профилима окачила ознаку „Ја сам Шарли”. Да се зна да смо део „цивилизованог” света и бранимо слободу штампе... Коју? Па зна се, ону...најслободнију слободу.

Дођавола, шта ако сам и „Ја Шарли”? Зна ли ко да ми објасни јесам ли „Шарли” са или без гаћа?

Слобода грува са свих страна. Ми гологузи... За све паре.

УРА, УРА, ФИС(КУЛТУРА)!

Не знам како ви, ал' ја апсолутно верујем да смо жртве завере. Монти Пајтоновци у Темишвару почели тајно снимање, а ако не они, онда бар екипа “Bite lachen”. Мора да је тако, како иначе да схватим смисао за црни хумор наших званичника?

Најновија одлука Удружења „Темишвар, културна престоница 2021” има дивне и здраве намере. Наиме, грађани Темишвара су позвани да изразе урбану приврженост и наравно, своју културну заступљеност. Како? Склековима и чучњевима у центру града.

Током 21 дана, висококултурни посленици ће по градским трговима радити склекове и чучњеве (по 21 склек, јер нам је симболика важна)... све у циљу културног вредновања и нашег међународног доказивања.

Ајмо, локалпатриоте, свлачење, па на усијани нови новцати Црвени трг.

Нема забушавања!

Ииии, „један, два, вежба ја/ јен' два, три, вежбају сви/ три четири, живци смири/три, четири, пет, вежба цео свет.”

Ајде, шта сте се укипили, па образ нашег града је у питању. Чучни, сагни се, мушки

пољуби патос. Тааако! Није ти ова култура лака ствар. Мора да се презнојиш. Нема ту цилемиле (воли диско и остале ствари које воле млади). Душу има да повадиш!

„Шест, седам, једва гледам, осам, девет, није кревет.”

Све се зацрвенело, завртело ми се у глави од кругова. Како беше она песма „Три ливаде, три ливаде... нигде `лада нема...?”

Нема, бато – што је иоле било зелено, сад је посечено!

Сагни се, замахни, сад ће стипендије за ликовне уметнике на нос да нам изађу и буџет за локалне књижевне часописе, и рехабилитација оних барокних, рококо и сецесија фасада...

Пих, а тек одоздо кад бациш поглед на фасаде што трепере по спарини! Само што нису рокнуле по културно-спортским посленицима... Ал' не мари! Вежбај!

Не изводи бесне глесте!

Ударнички приони! Ура, ура, фис(култура)!

Па кад онако културно увежбани, станемо на ноге лагане, има из цуга (читај бицепса и трицепса) да засенимо све што по Европи културом дише. Нема нама равних. Гарант!

ПОЗОРИШТЕ – ТАЈ ЖАНДАРСКИ ЦРТНИ ФИЛМ

У оквиру Фестивала позоришта за младе представа „Хуоооо!!!“ темишварског позоришта „Ауалеу“ („Јао“) у Јашу одиграна је два пута на отвореном (на улици). Једном по режији младог Овидија Михаице, други пут по рецепту жандарско-милицајског апсурда.

У првој режираној представи, глумац који глуми жандара, Јонуц Маријан Парвулеску препише се са баком учесницом протеста, односно глумицом, (нашом сународницом) Кристином Чизмаш. У паралелној нережираној представи жандар је прави „милицајац“ који глумицу (читај агресора) легитимише у покушају да јој цепне казну за ремећење јавног реда и мира и коришћење „тривијалних речи на адресу органа власти“.

Иако ревносном жандару и глумица и публика објашњавају да је у питању представа, а не стварни живот, морон је увређено убеђен у своју страну правде - Орган је ту да круто делује по поступку.

Овај црњак од сцене са помешаним

лончићима није престао ни кад се преселио у просторије организатора, односно руководства Позоришта „Лучеафарул“. Ни директор позоришта, нити било ко други није био у стању да убеди морона да је у питању представа. Орган је спласнуо тек кад је шеф Жандармерије Јаша телефонски реаговао. Тек је тада циркус окончан.

Шта рећи после овога? Може ли позориште бити одговор на друштвени притисак? Може ли бити стратегија отпора културом? Може ли бити прихватљиви облик критике власти? Може ли бити оружје против апсурда и бесмисла?

Може, ал' и не мора. А како ствари у овој држави стоје, боље би било да не мора. И могло би то позориште да пази шта прича. Па шта кад је Шекспир рекао да је позориште огледало? Нека се он огледа, а ако је Шекспир, нека покуша да убеди некога који никада није гледао позоришну преставу, која је разлика између одглумљеног и доживљеног. Јел' може? Ето, доказано је да не може.

Зато, убудуће, жандарима разјасните ситуацију како треба. Нацртајте им Тома и Џерија. Јер у цртаним филмовима Том пада са десетог спрата, прегази га булдожер, ребне га Џери тигањем по глави, а он и даље жив и у једном комаду. Па то је хипербола и метафора и

уметност и театралност и ...

И молим вас не помињите Кафку и његово позориште апсурда. К'о палачинка се у гробу преврће. Од зависти.

ДБСР

www.dbsr.ro

О НЕУПУЋЕНОСТИ И ОНИМ ТЕЖИМ ПИТАЊИМА

Причала ми колегиница, новинар ТВР-а, која се управо вратила са Фестивала цеза у Гарани, да једноставно не може да свари оно, што је тамо чула од породице Румуна, који већ двадесетак година живе и раде у Великој Британији.

Наиме, за вечером, сви су познаници дотичне породице желели да знају из прве руке како ствари стоје са Брегзитом. Остали су без текста, када су од њих чули следећи податак: већина Енглеза, нарочито они из провинције сматрала је да се опције “In” и “Out”, како је писало на бирачким листићима, односе на мигранте. Тачније, “Out” глас значи глас против примања странаца.

(Тек ми сад постају јасни снимци нереди после Брегзита када су учестали вербални и физички напади на странце.)

И, шта кажу наши Британци? Кажу Енглези су, навелико узето, неупућени. Главни кривци? Штампачи, политичари, учаурени интелектуалци, ниска стопа образовања итд.

Но, прође Брегзит, цезери су се већ вратили својим енглиш животима, а ми се на

врелих урбаних 34 степени Целзијусових замало нисмо шлогирали.

Разлог – недавно закључена матура.

Ако се коме поређење са Брегзитом чини неумесно, волела бих да дотични још једном размисли о коренима горепоменуте „неупућености”, коју тако лако примамо и са њом се ведро миримо прослеђујући је следећим генерацијама као најнормалнију ствар на свету.

Резултати матуре су, да се елегантно изразим, катасторфални. У Румунији постоје 57 гимназија са нултом стопом пролазности; по жупанијама, златна средина је 63% пролазности, а све вам то говорим да вам ублажим горчину нашег неуспеха и катаклизмичних резултата матураната Српске гимназије.

Ма шта да блажим, свако ко има интернет има и приступа резултатима. Ко да нас је оркан разнео... Покошени један по један ко после 1389.

Страшно јесте, али има и горе. Један ме је податак поразио више од оцена. Било је ђака, који се на испит нису ни пријавили. Богами, језиво је замислити младог човека, који не жели ни да покуша да провери снаге на испиту зрелости.

Шта рећи? Докле смо догурали? Да ли је и овде, као код Енглеза крива „неупућеност“ или је ова наша нека тежа бољка?

Кад живимо по принципу устајалих

млаких вода, прихватајући шта ти се понуди, здраво за готово, што ли се чудимо кад нам поколења одједном никну ушушкана у неодговорност и незаинтересованост?

И шта је горе, бити неупућен или апатично гледати у крушку што се на дрвету клати, хоће ли или неће пасти?

Е, ту се тек бојим да одговорим.

ДБСР

www.dbsr.ro

О ПУТЕВИМА И ДУЖИНАМА

Узимала ме је за руку и чврсто држала да јој не истрчим на пут, па да ме онај један једини аутомобил, који би евентуално пролазио Дињашом, прегази. У другој јој је руци био цегер и кендер. Не знате шта је кендер? То је кантица за млеко са поклопцем и дршком. Тако бисмо баба и ја кренуле са једног краја главне улице на други – у куповину.

Млекарница је тада за мене била милионима галаксија далеко одредиште. Ништа даље на кугли земаљској није постојало. У кендер се млеко сипало кроз мало прозорче, до чијег сам дрвеног зеленог перваза стизала само ако бих се јако подигла на врхове прстију и испружила руке.

Пут је при повратку био још и дужи, испрекидан станицама. Код баба Данице, па код Маце, Даринке и ко зна где још...

Баба Даница нас је дочекивала на „басамцима” (то су она три степеника пред улазним вратима банатских кућа) и из кецеље вадила леј.

– Ево, да имаш за бомбоне.

Чика Чеда је продавао свилене бомбоне у штаницлама од хартије, које је сам правео.

– Зна чика Чедо шта ти волеш. Чу да ти бирам оне розле.

– Свилене, чика Чедо, свилене и розле.

Као већина Дињашана, ни чика Чедо за глас „ћ“ није много марио, тако да сам као дете била уверена да такав глас не само да не постоји, него је то вероватно говорна мана оних који га користе.

Онда су дошле године када ме баба више није држала за руку, када сам сама узимала кендер, набадала га на корман наранџастог Пегас бицикла и за тили час јој враћала обављену куповину... Истина, кендер је при повратку имао само половину млека, а хлеб углавном мало наквашен на једном крају. Шта ћу, кад се млеко баш и није мирило са рупама по којима је мој Пегас јурио. Дужина тог пута – трептај само.

Било је током живота таквих трептаја, путева краћих и дужих. Прелазила сам их возом, бродом, авионом, а неке сам богами и пропешачила... Али ми ниједан као овај није постао и остао мера за дужину. Чега?

Свега.

Млекарнице више нема, људи су заборавили и како изгледају кендери и чему су служили, али сам ја овог пролећа ипак решила да поново пређем пут и премерим сваки корак. Препознајем капије, прозоре, руже у понеком дворишту. Сваку липу добро знам, орахе,

багреме и шљиве покрај путања. Ређе препознајем људе.

Чика Чеда више не продаје бомбоне. Стоји за пултом, али не у продавници него у цркви.

– Кол'ко свеча да ти дам, дете моје? Очеш три свече!

– Три, чика Чедо! Дајте ми три.

Путева има правих и погрешних. Они чак могу бити и исти. Дужине нису никада.

ОДИСЕЈА 2016.

Први власник реновирао је стан по свом укусу – бушилица – бургија – маљ – па опет испочетка, ред фила, ред теста. Мозак ми већ и сам личи на мешалицу за малтер.

Онда је дошао други власник, јер се новопечени комшија бургијаш предомислио, па продао стан. Наравно и његова визија зидова и распореда налаже мере бушења. И опет филовање - маљеви, бургије, мешалице... Плафон се нада мном тресе. Глувонеме фоте изводимо по кући у нади да ћемо се споразумети. Под лавином децибела дијалог је немогућа мисија. Опредељујем се за листање штампе.

Страница прва. У болници човека буквално изјели црви. Пола му главе појели, разбашкарени под газом у коју нико није завирио. Лекови и средства за чишћење - разбистрени, бактерије се размножавају у елементу, болничарке мирно спавају својим анђеоским сном.

Одлажем новине на сто и отварам прозор. Смог и аутомобили су ту. Ово је још увек 21. век, мада тако не делује.

Медицина нам из средњег века, а повампирило се и робовласничко уређење.

Страница друга. У Беревојешту људи на имању држали робове у ланцима. Робови, укључујући ту и децу, продавани су за 300 леја.

Да би их застрашили и над њима имали контролу, поливали су их кипућом водом, чупали им косу клештима, тукли их на мртво име и затварали без хране и воде. Беревојешт је мало место, о ономе шта се тамо дешавало знали су сви, и органи власти и мештани. Зашто никад нико није реаговао? Нема ти брале отпора тамо где се паклу гледа у очи.

Комшије на горњем спрату жестоко разбијају зидове. Бушилица за бетон тресе ми мозак.

Страница трећа. У Немачкој је малолетник повредио 15 особа када је упао у воз и секиром напао путнике. Како преноси британски „Мирор“, нападач је избеглица из Авганистана, који је машући секиром и ножем викао „Алаху акбар“! Колико мржње може стати у људско срце? Какав лом треба у глави да ти се деси да те мржња сроза до нивоа када се цивилизацијски још ни као придев ниси родио?

Замишљајам сцену из филма Стенлија Кјубрика „Одисеја 2001“ и као на некадашњим ВХС касетама кад се умрси трака, поново и поново видим оног успореног мајмуна што макља по костима.

Смирај је дана, изводим пса из куће и крећем до парка. Зелене се алеје на обали Бегеја, моторне косилице нежно брује, електрична тестера пева песму уморних славуја, а крај фонтане тихо гуди бушилица за асфалт.

Нигде мира на кугли земаљској.

Онај мајмун у мојој глави још макља кости. Оне лете на све стране.

У ИСТОМ ЛОНЦУ

Љуштим лук за чорбу. Нема, кажу, доброг српског рецепта без црног лука. Трљам очи и по навици, чекам да забриде.

Пола сам киле ољуштила, суза, као у бљак песми, из ока канула није.

Шта ћеш, свикне човек на много прљавштине у животу, што не би и на лук...

Под даском ми новина. Склањам луковину и струготине у страну и бацам поглед на први поднаслов. Пише лепо овако: Хорор филмови су изгубили своје гледаоце, биоскопи више такву врсту филмова и не наручују, а индустрија овог жанра бележи падове и губитке.

Чудног ли чуда? Што ли?

Па како и не би, кад нам је стварност данас такав хорор да би јој добри стари Фреди Кругер дошао као малинаста розе боза пред доручак и ништа више.

Живимо у времену опасног иритирања и вређања интелигенције и достојанства, дуплог аршина, подлости и подметања, у ком су страх, неизвесност и ниподаштавање неприкосновене мере друштвеног успона.

Похлепа, злоба, беда, сиромаштво, духовна мочвара, беспарица и да све буде горе, краљица

нашег времена – дволичност... Ето, у том смо филму вечити статисти.

Све се данас сервира упаковано у целофан. Потапшу те по рамену, љубе трипут у образ, позивају се на тебе гдегод је то њима корисно, а чим се укаже прилика опале језичином.

Јесте ли се некад питали откуд у људима таква потреба?

Не замерите... Тако су напokon сами себи важни и достојанствени. Блатећи вас, они у сопственим очима расту, расту... и расту. Као квасац... пуххх.

Лакше је тако. Увек је и било. Туђи је тањир пунији, туђа трунка у оку већа. О пањевима нико никад, ни грешком.

Топло је вече пролећно. Ветар лелуја плавичасти пламен. Чорба се крчка лагано.

Ми смо сви у истом лонцу.

ЗВЕЦ, ЗВЕЦ

Па како, мајку му? Јуче сам козји сир купила по једној цени, данас цена за 20% већа. И салама, и кекс, и путер... све поскупело. Мало овде, мало онде, мрц по мрц, ал' на каси доообро зазвецка из новчаника. Досетили се супермаркети да нешто ушибаре пред снижење ПДВ-а.

Алал вера, напoкoн снижење. То је хумана мера, нема шта.

На пијаци ситуација иста: цене напумпане – продавачице нафуране. Просто гледам и не верујем. Те нежне ручице које елегантно пакују зелену салату нису земљу црницу ни на филму виделе, а камоли да су је обрађивале.

Лепе нам пијаце. Модерне. Шта ће нама измучене руке и марамама повезане сељанке? Можемо их и ми, као сав напредан свет, гледати на фотографијама етно албума, јер их уживо на градским пијацама скоро неће бити.

Наиме, на снагу ступа нови закон и сваки ће сељак који понешто из своје баште пожели да прода на пијаци морати да има сијасет додатних потврда и сертификата, којима ће доказати да је произвођач, а купцу под обавезно и за везетину мирођије мора да спреми признаницу. Иначе, казне су ванземаљске... до 22.500 леја.

Невиђена је то сума за моју тета Милу из Кнеза. Откуд њој сад признаница? Откуд сви ти сертификати, кад она главу из баште није подигла? Каже, чула је од комшије чобанина да је приложио захтев још од новембра, али се за папире чека месецима. Још немају ни обрасце.

Последњи пут тета Милу сам срела у Јозефину, код моста, на крају пијаце. Нису је примили тамо где су столови. Хтела је да им прича, али... Ко ме да каже о муци и зноју, коме да изброји колико се пута сагла у башти да оплеви, окопа, залије? Ко ће њу да саслуша?

А ви? Јесте ли ви чули о овом првомајском новом закону? Ја признајем да не бих о томе ништа знала да вест нисам пронашла у једној споредној рубрици новина, чије су насловнице доносиле подробне информације... о сахрани матере Оане Заворану, о хаљинама супруге председника, о новим љубавним кулисама звезда фудбала и о другим врло важним стварима и догађајима.

Што би нас уопште и интересовало колико ће нам ко из цепа још извући новаца? Хоћемо ли јести турски лук, кинеске тиквице, албански купус и аргентинске патлицане?

Не занима то нас. Ми смо овце.

„Овце се стрижу”, певали су некад Рокери с Мораву, у цак вуне међу

“Јањци блеју, маказе звекећу

Звец, звец”.

ЈЕРЕМИЈА ПАЛИ ТОПА, АЛ' ТАЈМИНГ ГА НЕЋЕ

Гледа мој комшија Бане прошле недеље на вестима временску прогнозу па пожурио да нам јави. Још с врата држећи се за кључаоницу викну:

– Хеј, тако нешто нисте вид'ли. Торнадо витла Београдом. Пијавица ко у филмовима.

– Та, ман' се комшија. Неће вала и код нас. Мало ће да пљусне и готово.

– А што сте се ви тако пицли?

– Идемо на свадбу, не баксузирај нам ту с временом.

А време... захуктало се к`о лудо. Ветар јак замало нам шатор свадбени не однесе. Град се сручио... Код Бечкерека ледене кугле, велике колико тениске лоптице. Шлем да понесеш, кишобран не помаже. Цреп поломљен, по улицама размештени контејнери, кровови разнети, дрвеће пало, а што је најгоре, по баштама све срањено са земљом.

И шта сад? Божја воља?

Да смо у средњем веку, па онда да скрштених руку кривимо Бога и чекамо следећи торнадо, па да нас завитла и понесе до чаробњака из Оза. Овако нисмо. Двадесет и први век смо начели, против непогода људи

измислили читаве противградне ракетне јединице, само их треба искористити.

Какве су то јединице?

Не разумем се ја у ракете, али ми је комшија Бане овако објаснио:

– Ракете против града у ствари засеју облак сребро-јодидом како би кристала града било што више и како би самим тим била зрна што мања, да се при паду истопе или падну у што ситнијем облику. Топови функционишу јако добро, али морају да имају јако прецизан тајминг и да се укључе у правом тренутку како би ефекат био потпун.

– Е, комшо мој, ми смо код тог тајминга одувек били понављачи, а топови нам прецизни, да прецизнији не могу бити...

Кад Јеремија у Румунији пали топа, не тресе се сва Европа, већ кровови наших кућа. Ракета против града јесте кренула – негде око Јаша, али се против народа окренула, па људима кров разнела.

Срећом, цела породица је у тренутку падања ракете на кров кухиње била у дворишту, па смо прошли само са срамотом циљања. Људских жртава за сад није било.

– Је ли Бане, јеси ли ти видео оно чудо?

– Ехеј, не дао нам Бог да се зарати, па да нас за „баш баш” бомбардују. Ако нас која бомба и промаши, имамо ми наше. Шта је сигурно, сигурно је!

О БОЈАМА, МАЧКАМА И КАЖИПРСТУ

Анина мачка нацртана на асфалту имала је разроке очи, неједнаке уши, укрштене бркове, зелено крзно и углавном све оно што имају мачке, када их цртају деца. Једну тању ногу, дужи реп или троугласту главу, јер у очима малих људи свет није другачији од нашег, само су им мерила срцастијег облика.

– Шта ти је ово? – стала је тета Драгица пред Анином мачком?

– Моја макча.

– Каже се мачка. Како може мачка да буде зелена? Таква не постоји.

– Пооостоји! Ана је била не само поносна на своје асфалтно ремек-дело, него и уверена да тета Драгици баш не вреди да објашњаваш, кад се она уопште у „макче” не разуме.

Пратила сам сцену са прозора, очекујући да се расправа о постојању или непостојању зелене мачке и правилног изговора настави, али јок. Девојчице су наставиле своју игру не марећи за тетин претећи кажипрст и оно њено „како се децо каже”.

Ударала се лопта, трескали тротинети о вичњаке, обували и изували ролери. Било је

падања, гуљења колена, седења на врелим степеницима, оног кроз зубе извученог уфсссс, после којег се игра настављала без превише двоумљења.

У свету одраслих, дечија игра изазива осмехе и благонаклоност (бар код већине нормалних људи тако бива). Јер ми смо они одговорни, зрели, образовани и као такви, надлежни за праву слику света у ком живимо.

Како то да је људима, кад престану да буду деца и постану аналитичари, преко потребно да свој свет сложе у кутије и кутијице? Не сме ништа да нам вири, а кад, боже ме склони и сачувај, нешто и проштрчи, под хитно треба подшишати, префарбати и довести у ред.

Колико нам је тај ред релативан, уверила сам се истог дана, док сам листала новине: У Бугарском градићу Варна становници су две недеље били збуњени чудном појавом зелене мачке на улицама. Научници се запенили, друштва за заштиту ретких животиња се узбунила, становници се прибојавали да не буде заразна, док један новинар није решио да зелену мачку прати у стопу и сазна истину. Испоставило се да је чудновато створење мачка уличарка, а такву боју има, јер спава у једној напуштеној гаражи, где су се просуле тегле синтетичке зелене боје.

Одлажем часопис на кухињски сто и завирујем напоље. Тренутна ситуација је

следећа: ролери су бачени на живу ограду, тета Драгица марамицом брише наочаре и у глави спрема рафал нових „не знаш ти”... на јуриш.

Генерално гледано, док са друге стране прозора разне тетке, стрине, бабе и деде чекају свој ред да одрасту, одложите на минут омеђени свет правила. Погледајте добро своју децу. Личе на вас, имају ваше очи, ваш нос, ваше покрете. Све је ваше, ал' у минијатури. Има ли нешто што није? Има. Срце им је веће.

ХОДАЈУ ЛИ СВЕЦИ ПО ЗЕМЉИ?

Десе се тако сусрети, после којих дуго ћутим. Дишем као да морам из себе да избацам чудовиште. Речи трну. Истерујем из себе питање:

– Ходају ли свеци по земљи?

Јесу ли то они који себе и своју породицу осликавају по зидовима цркава са жутим ореолом? Јесу ли то они, што нам из својих фотеља траже да аплаузима дочекамо то, што су пензије повећали сами себи, док нам се родитељи гасе у немаштини? Јесу ли то теоретичари? Патриоте? Моралисти? Мотивациони говорници? Или...

Тетка Меланија је жена у 68. години, увек чиста, испеглана, учтива, скромна и безгранично тужна...

– Живим ето, да се нађем у послу. Нико ме не треба. Ни Богу, кад ме још уз`о није...

– Имате деце. Знала сам Вам синове кад смо били деца.

– Једног сам сахранила. Рак. Другог нисам видела пет година. Далеко је, ради за његову породицу... А и кад зове телефоном, ја му кажем да се сналазим. Има он доста његових мука.

Док силази низ степенице, вуче ногу у импровизованим завојима за собом.

– Требало би лекар да Вас погледа – кажем јој док придржавам палицу и ведро пуно белих хризантема.

– Не мора. Ако види, он ће да сече. Ако сече, тражиће новце. Откуд ми?

Одвезли смо је до пијаце. Тамо је тражила да је оставимо. Нема тезгу, али људи знају где да је нађу. Увек има свежег разноврсног цвећа из своје баште.

Силази из аута и здравом ногом гура ведро до ивице путање. Захваљује нам неколико пута... превише пута за ситницу коју смо били у стању за њу да учинимо.

Тетка Меланијина пензија од 600 леја искључује много тога што би у тим годинама требало да буде нормално, а није.

Она и људи као она свакодневно су присиљени на избор без избора... Хоће ли имати за хлеб или за лек? Хоће ли бар овог месеца успети да плате комуналије? Болесни, немоћни, стари. Услови у којима живе нису крпљење краја с крајем. Преживљавање... Ни говора.

Речи трну. Истерујем из себе питање:

– Ходају ли свеци по земљи?

ЧЕП НА СРЧАНО ОТВАРАЊЕ

– Дај ми тај чеп – машио се мој колега Миле да дохвати празну пластичну флашу за воду.

– Шта ће ти? – у неверици му пружиш боцу, коју сам иначе намеравала да бацам у кош за ђубре.

– Има у Мољу једна кутија. Тамо убацаш чепове, не знам тачно ни ко ни шта, али праве од њих колица за хендикепиране људе.

У журби и послу мој мозак није одмах процесирао ову информацију, а онда сам у ауту, у оном одељку испод прозора, где мој муж држи мапе, приметила провидну кесу пуну тих пластичних чепова. Само неколико дана после је чеп са празне флаше од кока коле одвила и моја колегиница Злата. И на њеном столу је била кеса пуна жутих, плавих и црвених пластичних затварача.

Шта се крије иза ове „завере чепова“?

Крије се велико људско срце и идеја младог темишварског инжењера Октавијана Стане који је овом необичном хуманитарном кампањом успео да прикупи новац за једна инвалидска колица потребна болесној девојчици. Наиме, он је 250.000 чепова предао

фирми за рециклажу у Браили и заузврат добио суму од 1300 леја, таман за куповину инвалидских колица. И каже, неће се зауставити. Ако не буду чепови, наћи ће нешто да се рециклира, важно је да се људи одазову.

Колико сте пута размишљали о томе да ћете, уколико добијете на лутрији, помагати болеснима, опремати болнице, умањити беду?

Само тај добитак на лутрији никако да стигне... а све што се у нашим новчаницима гомила јесу неплаћени рачуни.

Реалност јесте да не зарађујемо довољно, да понекад ни онај смс од 2 евра у хуманитарне сврхе себи не можемо да приуштимо. Чињенично је стање да развличимо плату и изигравамо монетарне циркуске жонглере од првог до првог и редовно закључујемо у минусу.

Па ипак, ако се има воље, може се помоћи и другима, а да то нас ништа и не кошта. Како?

Треба само имати добру намеру да одврнете чеп са пластичне боце, сачувате га док не прикупите шаку таквих истих и онда, кад са породицом одете у супермаркет, код касе, потражите кампањске контејнере за чепове.

Можда вам ово делује неозбиљно, ситно и незнатно. Верујте, није! Због тог сачуваног малецког чепа и удруживања добронамерних људи, једна девојчица данас користи инвалидска колица и тако лакше подноси своју болест. А то већ није мало. Никако.

КУКАВИЧЈЕ ВРЕМЕ

Бегеј је мутно кројио пут кроз град. Под врбама је поветарац њихао кариране столњаке причвршћене на све четири стране држачима. На столу је ледено пиво магло кригле. Господин у белој кошуљи са Хавана шеширом је прво сркнуо пену и језиком облизао остатак са бркова и браде.

Спустио је криглу на сто и заузео ону значајну позу мушкарца који има нешто важно своме друштву да саопшти.

О чему би такво друштво могло да разговара? О женама? О политици? О фудбалу? О времену?

– Ехе, кад смо некад пролазили овим мостом, није било даме да се за нама не окрене. А сад... ни овај девојчурак од келнерице нас више не зарезује. Наше је прошло - каже онај са шеширом и отпије гутљај пива, као да је желео баш ту реченицу да спере са линије хоризонта.

– Па видиш ти, и није. Јер време не пролази, оно увек долази.

– Не долази, не долази. Време увек одлази.

Келнерица је доносила још кригли. Суседни столови мењали су клијентелу, а ја сам

у глави и даље млела овај збуњујући дијалог.

Кад смо били деца, време је било опипљиво. Мала пластична птица излазила је сваког сата из своје дрвене кућице и најављивала проток времена. Било ми је вероватно око пет година када сам из себе довукла столицу, попела се, и са ње прешла на шиваћу машину, одакле сам напослетку могла дохватити ту чудну птицу на зидном сату.

Моје рано оперисање времена страшно је баку разљутило, јер онако са повађеним федерима и поломљеним вратима, упркос помирљивим дединим интервенцијама реанимације, ни сат ни кукавица више нису били исти, а ни време веома тачно.

Колико је тада време трајало? Таман толико да се под кукавицом зањише клатно, па да добро знани звук најави њен долазак.

Ку-ку, ку-ку, ку-ку. И време је пролазило.

Данас кукавице која мери време у нашим кућама више нема на зиду. Преселила се. Живи негде дубоко у нама. И кука.

Бегеј је и даље мутан пресецао град. Господа за столом наручила су још по једну туру. Кригле су долазиле и одлазиле. Ветар је померао сенке под врбама. Кукавица је у нама мерила време. И умор у срцима.

ПОКЕМОНСКИ УЛОВ

– Ајде пожури, стићи ће такси – викнула је мама малој Ањи (која сад баш и није мала, већ су јој 18, али ја је знам од стадијума џем-крофне па је тако зовем).

Ањина мама је низ степениште спуштала тролере и тешко дисала, што од узбуђености што јој дете први пут само путује, што од кабастог пртљага у који је стрпала једно три ормара гардеробе.

Млада глобтротерка је без намере да са мајком комуницира, силазила сасвим лежерно, забијеног носа у телефон, увијена у дугачак и више пута око врата обмотан шал – типа шатора за десет особа. На 40 степени измерених у хладу деловала је к'о искрчкана палачинка. На ногама, није тешко претпоставити, носила је чизме. Па наравно, шта би примереније било?

Ехе, матори моји, прошле су осамдесете, кад смо за једину могућу летњу дестинацију имали Црно море и ишли у кинеским крпеним старкама, кратким панталонама од сечених Карера фармерака, са једним јединим ранцем на леђима. Ово је 21. век, не можеш тек тако у бели свет, олако.

Из ушију Ањи вире каблови од великих

белих слушалица које около наоколо обилазе линију оног шала и имају директно прикључење у телефон. На очима јој наочари за сунце типа „мен ин блек” – имају уместо стакала непрозирно црно огледало. Нећеш јој поглед ни видети, ни докучити.

То нити чује, нити види, нити проговара...

Сад, шта јес', јес', ево признајем, није да се нисам нагледала и наносила модних шашавости током живота.

Носила сам и панталоне са нитнама и руску кошуљу од шушкавца и фризуру типа хирошимска печурка у врхунцу експлозије... ал', мајку му, колико год шашав модни данак био, што мораш по овој спарини да се упакујеш у чаршав за пикник и екстра маринираш ноге по чизмама, кад је асфалт к`о усијана рингла, а у ваздуху можеш јаје на око да испржиш?

Таксиста је зауставио испред зграде, и онако зајапурен, раскопчан, са пешкирчетом око врата, кратко, ал' сажалјиво погледао према женама, затим према пртљагу, брзим покретом руке отворио гепек и поново сео у ауто.

Ањина мама је она три ормарска тролера сама на једвите јаде успела да угура у ауто, а затим села на задње седиште. Пратиће дете до аеродрома.

А кад авион полети, Ања ће сама...

Ваљда ће сама. Шта?

Да улови Покемона. Оног буцмастог, жутог.

ТУФНЕ

Не знам да ли се сећате, има томе која добра година, када је у Багдаду ирачки новинар назвао тадашњег америчког председника Џорџа Буша „псом” и гађао га ципелама на конференцији за новинаре са ирачким премијером Нуријем ал-Маликијем.

Прво је Ирачанин бацио једну ципелу према Бушу, а он се елегантно измакао, па је и другу ципелу бацио и хопса, опет га промашио.

Е сад, ако сте се присетили те сцене, замислите Лепосаву у улози Ирачанина, а бештије од комараца у улози Буша, само што она не баца за њима само ципеле, него буквално све оно што јој се на путу у ратним поклицима нађе – од часописа до књига, подметача за шерпе и папуча. Шта год може да их прилепи за зид, добро је дошло.

Рат је прави – герилски. С једне стране комарци, крију се по лустерима, завесама и ролетнама к'о по вијетнамским прашумама, с друге стране Лепосава – Рамбо, са премазаним лицем и рукама инсектицидним средством, до зуба наоружана арсеналом оружја, у које спадају спрејеви, распршивачи, мирисне утичнице, до оних млатарајућих пластичних ударљки.

И све цабе. Бештије живе. Ни да их је ЦИА тренирала, не би тако спретно измицали под агесијама и подвалама госпа Лепе.

Чим она спусти оружје, прозује кроз видокруг и злобно је окрзну...

– Јел' видиш, само што не задигну мишку под крилцима и не проговоре:

– Дај, дај још мало спреја, баш прија. Освежавајући, ах, прави мирис... баш нам тај одговара.

Из куће госпа Лепа излази натопљена оном кремом против уједа комараца, али ретко утекне од рафалне паљбе комараца.

Туфна стајл је постало обележје вечерњих излазака, а нама, к`о и поменутој госпа Лепи, на нос су изашли бучни уређаји за запрашивање комараца, што из ваздуха, што са земље.

Читам у новинама – 130.000 евра су градске власти потрошиле на сузбијање комараца. Замисли, колико је то пара, а немам нуклеарна – не мари!

Герилске јединице у граду већ полако губе битку. Чим зађе сунце, почиње идила. Туфнасти темишварски хомосапијенс изводи нови летњи хит, који све мами на плес. Мислим плес – плес – плес.

КУЛТУРА ЈЕ ОПЕТ КУЛ

У згради у којој сам ја расла оно што већина назива Европом почињало би још у приземљу. Врата лево тетка Кати – Бугарка, чика Кони – Немац, врата десно – Румуни, Ђелу и Тинка, први спрат лево Санду, средина Јевреји – породица Готлиб. Други спрат десно ми – Срби, лево опет Бугари, па Мађари. Трећи спрат, лево Бугари, десно Мађари, па опет Јевреји, па онда четврти, Румуни здесна, Украјинци слева, а Мађари у средини. И свака је породица имала бар по два детета, који су тачно знали шта се у којој кујни крчка. Оми је, на пример, умела да направи коцкасте малецке сендвиче на милиметар сечене, тета Гизи је правила најбоље торте и савршене руже од карамел шећера, док смо од комшије Шпица увек добијали прве кајсије. Кад је био њихов Божић, тета Гизела би нам доносила тањир пун колача, а исто је узвраћала и моја мама за наш Божић.

Тако је Темишвар увек изгледао, тако он изгледа и данас. Европски принцип поштовања комшије независно на ком ће ти он језику пожелети добро јутро јесте део нашег начина живљења. У Темишвару добросуседски односи

нису одржавани међу Србима, Немцима, Јеврејима, Мађарима или Бугарима, него међу људима, а космополитски дух је оно што прво примети свако ко нас посети.

Зато су у тренутку свечаности, уприличене поводом подршке кандидатури Темишвара, на челу званичника били представници мађина и клера свих темишварских вероисповести. Зато је тренутак проглашења Темишвара за престоницу културе 2021. године, дочекан у српском колу, а наши су момци и девојке у народним ношњама завирили и српску и румунску заставу.

– Шта се слави, мама? – упитао је малиша испред катедрале своју мајку.

– Постали смо европска престоница културе.

– Супер. А ко је дао гол?

Е, то са главима ћемо тек да видимо. За сада је висока лопта у нашем терену, а играчи су мотивисани снажним осећајем да се напослетку неправда исправила. Темишвар је не само најзападнији и најсветлији (буквално) град Румуније, него је то град, чији су млади '89, за боље сутра дали животе. Шта смо током 26 година добили? Етикету „неразвијене области”, којој је Стив Грин, председник жирија европских експерата ето, због тога поклатио пажњу, (цитат припада госпођи Фиреа, градоначелници Букурешта).

Опаске и увреде челника градова кон-

тракандидата једнако су пропорционалне са значајем признања. Но, прави играчи много не маре за псовке навијача супротног тима. Они верују у своје.

Имамо терен. Имамо лопту. Веровали или не, култура је опет кул. Голови? Нека пљуште.

ДБСР

www.dbsr.ro

ТАКАВ КАКАВ ЈЕ

Испред хитне помоћи која је у потпуности блокирала саобраћај у уској улици Прајер, скупљале су се гомиле, гомилице радозналог света, не да некоме притекну у помоћ, него да што пре сазнају, кад ће улица поново да постане проходна.

Станарка једне од столетних јозефинских зграда је са мужем тог поподнева пила кафу на балкону, кад се ничим изазвана под њом урушила половина терасе, а она пала у празно. Жена је без свести лежала на плочнику док су јој лекари пружали прву помоћ.

Двориште се пунило радозналим људима, неки су улазили, неки излазили, већином се ишчуђавали, и „стручно” саветовали шта је ту требало да се уради и ко је због свега крив.

Чича у поткошуљи и гуменим папучама је преплашено и нервозно гледао кад у жену, кад у ону преосталу половину балкона и кроз густе бркове котрљао речи као кад низ падину пустиш камење:

– Смрадови, ма све им по списку ј..., живе ће у гроб да нас отерају, зацаклили себи центар, а нама? Шта нама? К'о пацови да поцркамо...

У ваздуху је лебдео мирис слатког купуса

са ребарцима. Из кујне на спрату чуо се звук премештања шерпи и воде која липти над тањирима и виљушкама. Са радио-пријемника прикаченог селотејпом за гелендер обарали су трилери Хулија Иглесијаса. Комшиница у розе шлофроку се половином тела пресавила преко терасе да дохвати и залије један огромни фикус засађен у ведрици од кечапа, филодендрон ком је искипело корење из једне окруњене саксије и ситне петуније у кутији у којој је некада био маргарин.

– Минодора, мајку ти глупаву... где су ми наочаре, Минодорааа? – парао је ваздух храпав мушки глас кроз отворени прозор.

Огласиле су се сирене и хитна помоћ је кренула пут болнице. Народ је почео да се разилази.

Под дебелим слојевима креча и малтера могла се на зиду разазнати улична табла - Јохан Непомук Прајер (у време кад су ову зграду инжењери смишљали, пре једно два века, он је био градоначелник Темишвара, модерниста, иноватор, писац и аутор прве монографије овог града).

Под капијом је снажно мирисало на прокисле коре лубенице и мокраћу и све што ми је тог тренутка протутњало кроз главу била је некада давно прочитана реченица: „Ја Темишвар ипак волим. Такав какав је.”

ШАКА И ДВА ПРСТА

Све знам. Нисам слепа да не видим, знам причу о „остатку остатака”, о круђењу, о губљењу, о једва пребројаним ђацима који су уписали у Темишвару Српску гимназију, о тужној премијери (уместо два девета разреда имамо један), о прогнозама да сами себи грану сечемо и белокугашки себе бришемо са списка живих... Али опет, рачунам, што би ови малишани – да их пребројиш једва шака и два прста (седморо њих уписало је ове године припремни разред) – имали различиту ширину и дужину шансе какву је као Доситејевац имао мој син, када је пре једно десет година почињао школовање у овој установи, какву сам ја пре једно четрдесет или мој отац пре шездесет година?

Било нас је више? Јесте.

(И сад 'ајде сви кажипрст у вис и на слокове: У мо-је вре-меее се то радило другачије!)

Ако ме сећање служи, а служи ме, и то је време било исто тако савршено несавршено, баш као ово данас.

Сећам се тачно професорке, коју смо звали „Бабушка”, јер јој је испод сукње вирио

„динамо” доћи веш (млађи свет који не зна шта су „динамо гаће” нека замисли једне вунене са розе ногавицама и чипком при рубовима).

Због облика трапезасте сукње изнад колена и пискавог гласа другу смо професорку звали Штрумфета. Она никад није знала када треба изговорити слово „ј” и када слово „ч”, а као бонус, „ч” је изговарала као „ћ”. Можете мислити под каквим смо Нијагариним слаповима смеха падали када нас је обасипала придевима „каспићко” или „олимпићко”.

У седмом разреду смо уместо шампиона „националног спорта – ојне” дисидента (тада појма нисмо имали шта то значи), јер је уместо у даљ, мој колега ојну бацао гађајући слику драгог нам и вољеног друга председника. Наставни кадар нас је групно казнио. Постали смо „издајници Чаушескуових идеала”.

Нисмо боље прошли ни када је уместо да слети вођи на чело (где је требало), сендвич излетео кроз прозор па са другог спрата марфијевски прецизном страном премазаном путером натрефио ћелу угледног пешака – универзитетског професора. И ту смо богато и бираним речима „награђени”.

Није било другачије ни пре шездесет година, када су наставници од миља називани: Мамица, Маша или пак Жјута оловка, били чашћавани мокрим крпама по глави због „инсталација” изнад улазних врата или

чеповима пуњеним барутом под седиштима који су пуцали и изазивали општу пометњу чим би се наставник раскомио за катедром...

Што вам сву ову неозбиљну страну наставе препричавам? Зато што сигурност и савршенство нису одлике ниједног времена. Нису никада биле, нити ће бити.

Није ни Доситеј увек био Доситеј. Сто је фела и сто боја променио, па опет, како год ми гунђали и кукали, ипак се све сведе на исто. Српска школа није измишљена јуче, и иако није ни сва у рејтингу и просеку, ни сва у анегдотама, она је наша, јер другу немамо. Зато је треба примећивати и неговати и са њом живети. Зато и због оне шаке и два прста.

СТОЈ! СЛУШАЈ! УХВАТИ РИТАМ!

Не дружимо се, једва знам како се ко од комшија у згради зове, зато ми је било чудно, када ми се младић са четвртог спрата који ме обично само кратко поздрави и обиђе, обратио уз широк осмех. То је момак са ленокма на носу и слушалицама у ушима, тек мало старији од мог сина. Често удара прстима непостојећу гитару и ломи се у акордима неког, само њему знаног, хард рока. Шљиви му се за околину. Гримасе његовог лица одају задовољство и ритам који остали не чују, али њему очигледно прија.

Разлог обраћања? Задужили га на новом радном месту да се укључи у анкету, те му је први комшилук био при руци да подели упитнике.

Какве сте радио-емисије слушали пре десет, двадесет или тридесет година? – тако је гласило прво питање упитника.

Не знам како је то безбедашима осамдесетих прошлог века промакло и зашто су на ТВ и радио-емисије српских (односно, југословенских) радио и ТВ станица тако благонаклоно гледали, али је стари Сонијев радио у мојој

кући био малтене по цео дан подешен према предајнику на Авали и београдским каналима.

Расли смо уз култне емисије. Из школе сам стизала у време када је препознатљиви глас изговарао: „Добар дан, поздравља вас Караван”. Поподневни сати имали су боју гласа Дине Чолић и евергрин хитова, а у вечерњим сатима је тата буквално био прилепљен за радио пријемник да не пропусти утакмицу. Нисам често имала прилику да слушам емисију „Београде, добро јутро”. Почињала је у осам по румунском времену, у време када бих обично била у школи, али се ипак тачно сећам реченице коју је легендарни Душко Радовић једном приликом изговорио: „Наш град се претворио у велику чекаоницу. Сви чекамо лепше дане.”

Прошло је од тада више од три деценије, а та ми реченица не излази из главе. У тој некој примењеној темишварској чекаоници свако је од нас изводио животне (не)веште слаломе по стазама превара, илузија, западајући у богтепитакакве духовно-културно-економско-политичко-друштвене папазјаније. Припадам генерацији навиклој да се брука, да пада, да устаје... генерацији која паше сигурносни појас само „да не буде горе”, генерацији која...

Комшија са ленонкама на носу ме уопште не слуша. Прилепио је своје ништа за бутину, загрисао доњу усну, склопио очи и цима ону

ваздух-песму по умишљеним жицама. На суседном блоку неко је љубичастим спрејом нацртао графит:

– Стој! Слушај! Ухвати ритам!

ДБСР

www.dbsr.ro

ЈЕСЕН

Допутовала ми је другарица са другог континента, смеје се и препричава ми сцену како је мужу одбрусила да ће она тражити нострификацију дипломе за расејаност. Каже, на то полаже право, јер живи у расејању.

– Види, види, како си се само сетила... а ја своје расејаности држим у илегали. Па још сад кад зајесени, па мало притегну и расејање и расејаност, па зине у мени онај бунар меланхолично-носталгичне трескавице, тачно знам шта следи. Облачим зелену плишану тренерку и оне подебље чарапе развозане у кућној режији једно три зиме, ушуњам се, па под топлим ћебетом пребрајам године и... расејања. Што ми јесења романтика... Скроз попушта по вентилима.

– Је л' се сећаш, окреће ми другарица причу, у кога смо биле заљубљене као клинке први пут?

– Мислиш у особу А из дванаестог, особу Б из десетог или оног идиота, особу В?

– Ма, не. Мислим на оно баш први пут... када смо наручивале постере из Југе нашим бабама са пограничним пасошем.

– Колико се ја сећам, у петом разреду си

ти до ушију била заљубљена у Здравка Чолића, а ја у Владу Калембера. Штета што они појма о томе нису имали... Ааа, што ме сад то питаш?

– Мораш сама да погледаш, јер ми иначе нећеш веровати.

Другарица пресавија другу страну „База-ра”, пружа ми наочаре и прстом показује болдоване редове у тексту: „Владо Калембер прославио свој 63. рођендан у једној загребачкој коноби.” Обема шакама придржавам наочаре, к`о да ће цунами да удари однекуд и читам даље: “Без велике помпе, Чола је 65. рођендан прославио у кругу својих најближих пријатеља. Супруга и деца су били уз њега, а највећа жеља његових ближњих била је да остане здрав и насмејан, као што је сада.”

– Ма, није могуће...

– Него, шта му ми дођемо, кад су нам фрајери из младости загазили према седмој деценији живота, а?

Спустила сам часопис на сто и погледала према башти – као у реклами – подвучено жутом, са општим утиском на зелено.

Јесен је ипак само годишње доба. Не драмите... Та није ваљда закуцано ексерима за небо.

О ПОМИРЕЊИМА У ДВА ПРИЗОРА

Слабо пратим спортске вести, а ако не морам (што на одмору себи могу да приуштим) ни оне политичке, па ипак прошле седмице су ми пажњу скренула два призора баш из спорта и политике.

Први призор – загрљај Дејана Савића, тренера Србије и хрватског селектора Ивице Туцка. Топао, нормалан, присан, људски. Нама на Балкану засигурно најдирљивија сцена ватерполо финала на Олимпијским играма у Рију. Спортски и фер-плеј, јер живот обичних људи мора бити такав.

Ништа није вечито. А помирење кад је истинско, уме да буде прави рецепт. За спокојан, миран и нормалан живот.

Други призор – Џорџ Бајден, потпредседник САД боравио је у Београду и Срби га дочекали. Они исти које је 1999. бомбардовао, они исти којима је рушио куће и убијао децу.

Јесу ли га Срби на аеродрому гађали, ако не бомбама, бар парадајзом и кромпирима? Нису. Прострли му црвени тепих и дочекали га уз војне почести.

У протоколарном приручнику Министар-

ства спољних послова Србије се у једном делу наводи да је обавеза да се приликом смотре, после корачања црвеним тепихом, испред почасне јединице Војске Србије застане испред заставе Републике Србије и треба се “лако наклонити застави”.

Бајден је застао, погледао ка застави Србије, док се премијер Вучић “лако наклањао”, а затим наставио корачање.

На Скадарлији је затим центлменски плесао са Салветом (знате је из Курсација), на поклон добио кожне опанке и рекао да му је жао жртва НАТО бомбардовања.

Да се лепо човек најежи од толике искрености, поштовања једног народа, добре намере и америчке „политичке коректности”.

Додуше, кад боље размислим, под ову коректност је годинама свашта млевено и дробљено, па што не би ту потпала и помирења? Политичари то знају.

А шта о томе каже народ? Народ памти.

ОСТАТАК „ОСТАТКА ОСТАКА“

Знате ону стару изреку о грому, копривама и о питању хоће ли или неће ударити? Не знам ни да ли је сто посто народна изрека, ни да ли је сигурно српска, али знам да јако добро осликава портрет Срба ових простора.

Најпре о копривама

Ако припадате генерацији, која се у Румунији школовала у комунизму, а нисте Стеван Бугарски (ком вероватно ово што ћу изнети није страно), онда су и вас на часу музике учили да је један од најомиљенијих и најпознатијих валцера на свету, „Таласи Дунава”, компоновао Јосиф Јон Инанович, румунски композитор из Галаца. Тако су мене учили, тако сам запамтила.

А онда, после много година, једне јесени, баш као што је ова, пронађем у „Хисторији” да је Јосиф Јон Иванович у ствари Јован Ивановић, пореклом Србин из Темишвара, који је у Галац одведен као гарнизонско сироче. Ту у 6. армијском пуку он је научио да свира прво кларинет. Његов таленат за музику ускоро га је довео до тога да постане један од најбољих музичара у пуку. Постао је вођа оркестра и

обишао целу Румунију. Године 1900. постављен је за инспектора војне музике и на том положају је остао све до смрти. Иако је Ивановић данас познат по свом валцеру „Таласи Дунава” (Donauwellen на немачком језику), током свог живота компоновао је преко 350 композиција, а његови радови су објављени у преко 60 земаља.

Јесте ли ово знали? Ја нисам. Зато се с пуним правом осећам као коприва без мозга, ожежена чињеницом да нам историјско наслеђе други обрезују, а ми и даље вегетативно то доживљавамо као нормално. Јер не знати о оваквим људима да припадају нашем народу исто је као самовољно широм отворити и прозоре и капију своје куће, па уз промају нека „добронамерници” уђу и послуже се по прохтеву вашом имовином.

Затим о грому (у ствари о кратком дијалогу који је севнуо као најбоља лекција)

– Како је лепо видети Вас, сагињем се да поздравим Божидара Панића, нашег монографа из Арада.

– О, па и ја се радујем да видим и Вас и цео овај народ на окупу. А замислите, прошло је 100 година од када је Црњански написао о нама да смо „остатак остатака” предосећајући да нам се ближи крај. А ми, ево, после целог века још увек овде. Замислите, који је то парадокс!

Ово о чему вам причам десило се у дворани темишварског Српског културног

центра Савеза Срба у Румунији, негде око поднева, кад је јесење благо сунце пробијало прозоре својим зрацима, а око 200 делегата чекало да почне Ванредна скупштина. И још нас има. И још смо ту. Најжилавији остатак остатка остатака.

ДБСР

www.dbsr.ro

СУДОПЕРИЗАМ

Понекад се и сама зачудим каквих све чудеса у библиотеци имам. Сад, што јест‘, јест‘ дође један сајам књига, па други, па онда крену да се нижу књижевни фестивали... упознајеш нове људе, некима ни име не запамтиш, скоро редовно уместо визиткарте на поклон добијеш књигу, коју, по обичају, одлажеш да некад, кад будеш имао времена, прелисташ. Па кад ти једног јутра са полице искочи наслов типа „Феминистичка етика одговорности“, не гине ти мало подробније чишћење библиотеке и пуњење контејнера за хартију. Мислим, стварно, која будала би ово чувала? Ем немам године, ем немам времена за такве глупости.

Па онда онако у духу чистки кренеш и на остало по стану. Приметиш тако судоперу. Тањери, шерпе, виљушке, кашике... све масно и прљаво од синоћне вечере, једно преко другог у најнемогућијем зен балансирању. Ископаш сунђер, који се марфијевски увек налази испод последње тацне на дну, налијеш детерџента и прионеш на посао.

Переш, переш, а торањ у Пизи расте ли расте док вода, уместо да исцури кроз сливник, почиње да куља. Драматична ситуација се сели

и у други лавабо. Прљава вода извире на све стране.

Шта да радим сад? Повадим ти ја све оне мокро-масне шерпе и тањире и кренем да притискам гуменим отпушивачем за судоперу. Ни макац.

У очају се хватам за телефон. Муж ми на службеном путу. (Старогрчку мудрост сталожено изговара. Она гласи: Снађи се док дођем). Зовем оца. Телефон звони већ пет минута (па наравно, што би га носио са собом, кад је купљен као стона декорација). Мајстора зовем. Не одговара на позиве. Њему је субота и од светих крава светија.

Живци кипе, кипим и ја.

У фиоци проналазим дугу спиралну жицу. Загледам је с оба краја, размишљам. Та није ти жено, ово квантна телепортација, ајде... И одједном осетим да ми кућне папуче и у њима сопствене ноге уче пливање по подним плочицама. Краул, прсно, па леђно.

Торањ прљавих судова се у сада празном лавабоу цаклио мастан, док су подне плочице бљеснуле под прљавим акумулационим језером.

Вадим пешкире, скупљам воду, цео нервни систем ми функционише на парни погон. Идем да вратим ону књигу о феминисткињама из контејнера. Лепо тамо пише: Поглавље прво: Жене су увек у праву. Поглавље друго: Ми знамо боље. Поглавље треће: Без мушкараца је све лакше.

Него, за оно жичано змијче ако неко пита, само да знате -никад чула ни видеда! Одох да продубим тај феминизам – судоперизам и ко зна какав још катаклизам. Не верујте ми на реч.

ДБСР

www.dbsr.ro

ЈА ИМ ВЕРУЈЕМ!

Све сам покушала. Читала сам сину бајке пре спавања, док још није кренуо у школу. Кад је научио да чита, накуповала сам се „Микијевих забавника“, стрипова, илустрованих књига о којима сам као дете само могла да сањам. Подмићивала сам га новчаним надокнадама, играчкама, изласцима... И? И... ништа. Читање књига је последње, што би му пало на памет од доконих активности...

Замислите сцену чији су актери: син негде око трећег разреда основне школе, ја спремна за пут и бака која је дошла код нас да га причува.

– Узми Егзиперијевог „Малог принца“ и до вечерас да прочиташ двадесет страна.

– А зашто?

– Зато што не постоји на овом свету ниједно дете, које ту књигу није прочитало.

– Мајко, окреће се син својој баки, коју тако зове, јеси ли ти читала „Малог принца“?

– Нисам.

– Ето, видиш! Постоји.

Мој колега, иначе београдски новинар је на пример својој ћерки за сваку страну романа „Ана Карењина“ плаћао по 200 динара и ни то

није упалило, јер је од ћерке добио следећи одговор:

– Терао си ме да читам о лудачи, која није другог посла имала него да се баци под воз због тог шмокљана?

Ништа боље није прошла ни моја зубарка, која је сина наговарала да чита „Алису у земљи чуда” и добила следећу реакцију:

– Еј, ал' сад стварно смараш... Ова се нашмркала коке, па јој се привиђали зечеви, гусенице и мишеви и ја сад треба да се одушевим?

Очекујете да сад распалим паљбу по деци и распишем се на тему све глупљих генерација које долазе за нама? Е, нећу. Није ово време ни боље ни горе од других. Само је другачије од оног у ком смо ми расли, кад нам је књига била драгоценост средство за бег од стварности.

Нећете данас више затећи дете у неком ноћном сату са батеријском лампом како чита књигу под јорганом... Не, тог времена више нема! Оно данас уместо те књиге, под јорганом, крије таблет или ајфон.

Деца не читају онолико колико бисмо хтели и можда не књиге које бисмо ми изабрали, али се не бих сложила да уопште не читају или да су генерацијски глупљи од нас.

Признајте, колико сте пута своје дете замолили да вам одблокира компјутер, поправи нешто што сте управо забрљали на телефону или пронађе нешто у неком програму за који ви

нисте чули. Колико су вас пута изненадили неком мудром реакцијом на ситуацију, која је вас кроз превазишла?

Нису нам деца глупа. Они само траже право на своје време и свој избор. А кад адолесцентна бура самосвојности прође, наћи ће они времена и за читање, па макар то радили виртуелним „трећим оком“, снагом мисли, трептајем зеница или ко зна каквим чудом које нама, маторцима, данас делује као научна фантастика.

Срж лепоте човечанства, сачувана у свему написаном наћи ће сама пут и до њих. Ја им верујем!

МУЛТИЖАНРОВСКЕ ОСОБЕНОСТИ ПРОЗЕ ЉУБИНКЕ ПЕРИНАЦ СТАНКОВ

Српска списатељица из Румуније, Љубинка Перинач Станков позната је у књижевној јавности земље у којој је рођена и живи, али и у Србији и њеној дијаспори, као новинар (главна и одговорна уредница „Наше речи” у Темишвару), песникиња и ауторка допадљивих мултижанровских записа, који ће овога пута бити предмет наше пажње. Померајући жанровске постулате у правцу који јој диктира реални живот, као ризница неисцрпне инспирације с једне и радозналост поигравања најразличитијим литерарним средствима с друге стране, она у својим текстовима, спретно хода ивицама есеја, новинске колумне, кратке приче, дневника и мемоара, водећи рачуна да у кристалисању свог особеног књижевног поступка остане доследна себи и не урони потпуно ни у један од споменутих жанрова.

Шта је то што нам указује да написи Љубинке Перинач Станков имају неке од литерарних одлика карактеристичних за есеј? Према дефиницији овог жанра, есеј је аналитички, интерпретативни, односно критички састав, исказан управо у обиму који је у присутан и код Љубинке Перинач Станков. Тематика је субјективно

третирана, а систематичност у излагању и форма су знатно слободније од оне, која се очекује и практикује у академском обраћању.

Подсећања ради, у античко време, нарочито код Сенеке, Цицерона и Плутара, строгост облика и израза била је обавезујућа, а пратио је узвишени тон излагања. Током ренесансе, Монтескије есеј претвара у необавезну форму, у којој доминирају лични ставови и искуства. У каснијим вековима, посебно у 17. и 18, есеј је коришћен за утицај на јавно мњење, с обзиром да се у то време усталила пракса да се писана остварења овог типа баве различитим друштвеним и етичким питањима.

У доба просветитељства, аутори у својим есејима критикују друштво и религију, а с обзиром да због такве праксе ова форма постаје синоним за полемични тон, она уједно постаје погодна и за изражавање нових филозофских идеја. С временом се есеј јавља и у књижевној критици и то као форма за пласирање ставова о естетским, теоријским и другим питањима. (*Поповић, Т. 2010: 198*)

Нису ретки случајеви спајања или утапања есеја у друге књижевне форме и грађења веће прозне целине – романа или приповетке или пак јединства са поетском речју, када настаје поезија у прози или лирска проза. У стваралаштву Љубинке Перинац Станков, прожимања есеја са другим формама крећу се у неколико праваца.

Оно што ове записе приближава форми дневничке прозе јесте пре свега чињеница да су бележени хронолошки, вероватно и дневно, а објављивни у штампи према редоследу настајања, недељно. Дневник као књижевна форма, описује

збивања у којима је аутор непосредно учествовао, због чега је по правилу присутна субјективност приликом писања, односно изношења чињеница.

„Како се у дневнику збивања бележе непосредно пошто су се одиграла, подаци који се у њима износе могу се сматрати далеко поузданијим него што је случај са грађом, коју предочавају други документарни књижевни облици, писани са одређене временске дистанце, попут мемоара или аутобиографија.” (Поповић, Т. 2010: 149)

Као својеврсни дневник са литерарном и документарном вредношћу, записи Љубинке Перинач Станков несумњиво ће у будућности имати велики значај не само са књижевног, већ и са друштвено-историјског становишта. У њеним текстовима уочавамо, дакле, и тежњу ка документарности, склоност ка рефлексивности и исповести, што су неке од одлика дневничке форме, уз бележење и наизглед безначајних запажања и догађаја, који су заправо често и кључни за формирање, касније представе о времену у којем је аутор дневника живео и стварао.

Елементи мемоарске прозе присутни су у оним сегментима стварлаштва ове ауторке, у којима износи успомене на минута времена, догађаје и људе из своје ближе и даље прошлости, што је иначе основна одлика мемоара. Иако је између мемоара и аутобиографије танка граница, Љубинка је јасно уочава и у сферу аутобиографског прелази ретко, тек да освежи успомене на људе из свог детињства или да представи оне из садашњег окружења.

Приче Љубинке Перинач Станков годинама,

из недеље у недељу, објављује српско мањинско гласило у Темишвару, па се код неупућеног читаоца приликом првог сусрета са њима може јавити помисао да је реч о текстовима који третирају тзв. „мањинске теме”, односно оне које се тичу положаја или свакодневних дешавања међу припадницима српске мањине у Румунији, којима је лист „Наша реч” превасходно намењен. Међутим, такав закључак би у овом случају био погрешан. Наравно, мањинске теме јесу део Љубинкиног свакодневног видокруга и професионална преокупација, али се стиче утисак да убедљивом превагом општих тема над мањинским, ауторка има жељу да се у својим есејима што чвршће одупре конзервативним струјама, присутним у свакој српској мањинској заједници у нашем региону, било да је реч о Румунији, Мађарској или Хрватској, на пример, која тешко уочава разлику између закупљености мањинским питањима и гетоизације популације којој припадају. Нећемо открити никакву тајну ако изнесемо запажање да се уредници српских мањинских гласила у региону суочавају са оштрим приговорима припадника споменуте „локал-патриотске” струје кад год, избором новинских садржаја општијег типа, у новинама које уређују покушају да отворе медијске прозоре за доток свежијих културолошких струјања. Такви покушаји по правилу су праћени прекорно интонираним питањима типа: „А какве то везе има са нама?”.

Доносећи храбру одлуку да у мањинском гласилу, на простору резервисаном за уредничку колумну, пласира теме, које нам осликавају живот и размишљања данашњег „малог човека”, станов-

ника планете Земље, који може бити Србин, Румун, Мађар или нешто четврто, Љубинка је свесно на себе преузела ризик да од појединаца из локалних српских средина наклоњених националној самоизолацији као тобожњем једином гаранту опстанка у већинској средини, буде обележена као неко ко се у својим освртима не залаже довољно за „нашу ствар”. Ипак, имајући у виду да Љубинкине колумне излазе већ годинама и да је од њих, оригинално објављених или дорађених и прилагођених књишком публикувању, до сада приредила и објавила више књига, стичемо утисак да јој полази за руком да и „најневерније Томе” барем донекле увери како се узоран Србин, мањинац изван матице, може бити и уколико се то „наше”, посматра и из нешто другачије визуре, односно ако се из сфере националног повремено закорачи и општецивилизацијски атар.

Љубинкину пажњу, као што је то био случај и са пажњом Исидоре Секулић, више привлаче људи него идеје. Јер и у њеним есејима је у центру пажње човек, око ког се све плете и укршта, његова борба за опстанак на овој земљи и смисао тог опстанка.

„Као што и њена есејистика потврђује, Исидора верује у многоструке везе свега што постоји и, према томе, у реалност свих резултата, прописа, закона. И човеков живот састоји се углавном у томе да се те везе откривају. Један човек или једно дело значи откривање једне врсте веза. Све се са свим може довести у везу и никад ничему краја. Уколико је човек већи, утолико скривеније везе открива.” (*Јеремих, Д. 1972: 296*)

Уосталом, и сама Исидора је говорила да је научницима далеко лакше него уметницима.

„Ограде људи систем и домашај и уклапају се у претпоставке. У уметности је теже. Уметност је интуитивнија и слободнија од науке; она даље иде и више зна него наука. Број њених релативитета страشان је, према оном у наукама. Наука верује у искуства и полази од њих, и држи се њих. А шта ће уметник са искуством, кад су у искуству уметничког стварања релативне стварности бескрајне.” (Јеремић, Д. 1972: 297)

Есеји Љубинке Перинач Станков, као свој основни супстрат поседују универзалност, особину без које нема доброг, а ни радо читаног штива, без обзира на његову жанровску припадност. Тај универзални контекст огледа се како у одабиру тема, тако и у порукама које ауторка шаље читаоцу кроз своје текстове. Препознатљивост ситуација и карактера и осећај да су Љубинкином руком бележене наше дилеме, страхови и наде, разлози су због којих су ове колумне несумљиво најчитанији део недељника „Наша реч” из Темишвара.

Било да говори о специфичностима наших нарави, о сударању културолошких образаца или о актеуелним друштвеним темама и турбуленцијама, ауторка успева да својом коначном поруком, изреченом најчешће индиректно, у наше животе захваћене хроничним зебњама сваке врсте, унесе не малу дозу оптимизма. Те поруке нам уливају веру да, упркос свим посрнућима наше цивилизације, све ипак није изгубљено, да овај свет неће потонути заједно са нама и да излаза има. То светло, које Љубинка снагом литерарног израза, али и својом

сензитивном и несумњиво сложеном личношћу, проналази усред „великог невремена” у коме смо се нашли, разлог је који нам, док читамо њене есеје, враћа ведрину духа и на лица доноси осмехе.

У новије време, које карактерише и релативно велики број функционално и технички писмених људи, уочавамо хиперпродукцију у сфери књижевности, али и још неких врста уметности: пре свега у архитектури, позоришту и филму, за које интересовања још увек има, како од стране публике, тако и од стране власника капитала. Међутим, уочљиво је да се смањује број стварних познавалаца ових уметности, стручних људи, ауторитета, па се с разлогом може поставити питање шта је од свега тога вредно и шта заслужује да се назове истинском уметношћу. То су разлози, на основу којих можемо да констатујемо да су култура и уметност доспеле у кризу, што пре значи да ће оне, вероватно, доживети корените преображаје, него да ће потпуно нестати. (*Видрић, С. 2015: 719*)

Љубинка Перинач Станков приповести о сопственим и нашим истинама, по правилу завршава духовитим опсервацијама, које одишу ненаметљивошћу и дискретним тоновима. Веома ретка појава у времену у којем се као резултат хиперпродукције “колумниста” различитих фела, медијских манипулација и замене информације сензацијом, овај вид изражавања ставова своди на борбу „на крв и нож”, уз изражену потребу да се непријатељ (читај: свако ко другачије мисли) истреби са лица земље.

Љубинкине приче су углавном реалистичне, али понекад и домаштане слике нашег времена. Инспирисане су животом и стога не чуди што је у

тим и мудрим, и едукативним, и забавним записима, присутан и принцип *инвенције на основу искуства*. „Inventing from experience“ (инвенција која се темељи на искуству) стваралачки је принцип Ернеста Хемингвеја, који порекло измаштаног проналази у стварности тако што указује на својство инвенције да мења стварност и прилагођава га потребама литерарног. Како је Хемингвеј говорио, инвенција је и оно што је одувек постојало и оно што се изнова открива као ново. По њему, она представља понављање искуства у димензији фикционалног. Овај принцип налазимо и у делима Давида Албахарија, Слободана Тишме, Ласла Блашковића, Драгана Великића и других савремених писаца. (*Петковић-Гордић В. 2015: 785*)

„Све има своје данас и своје јуче, само историја мало за те ствари мари. И људи и времена дођу, прођу, па се заборави”, каже ауторка у једној од својих прича. Међутим, књижевност, као израз људског духа, попут човека, има своју прошлост, коју није упутно, а често ни могуће заборавити. Ова „уметност речи” налази се у тесној вези са развојем целокупног друштва и значајно утиче на цивилизацијске токове. Стваралаштво Љубинке Перинац Станков ће, као значајан сегмент српске књижевности, са свим својим вредностима – од литерарних, преко историјских, до социо-културолошких, свакако наћи своје место у историји литературе и бити отргнуто од свему претећег заорава.

Историја књижевности повезана је са историјом идеја, духом, свешћу и укусом неке епохе. Такође је повезана с еволуцијом уметности

и начином пријема дела. Иако историја књижевности има и своје унутаршње законитости, њено целовито разумевање одређују и поменуте појаве. Уз то, свака национална књижевност као и њена историја одређене су контекстом европске и светске књижевности. А сваки период унутар националне књижевности узглобљава се у њен непрекинути ток. Он новим делима и значењима наставља, мења и иновира установљени поредак вредности. Књижевна историја повезана је са свим тим укрштањима по дубини и ширини истраживане књижевне мапе. Историја књижевности може се разумети и као историја великих дела у датом поретку вредности. Њихов значај боље и потпуније се оцртава у корпусу који представља жива књижевна традиција. Тек такав оквир омогућава да се дело и опус неког писца на добар начин ставе у одговарајући контекст.” (Пијановић, П. 2010: 313)

Захваљујући Љубинки Перинач-Станков и њеној очигледној потреби да нас рафинираним књижевним и новинарским средствима подсећа, опомиње и дискретно усмерава ка неким будућим, надамо се бољим временима, ипак ће остати нешто веома вредно испод дебелог плашта заборавља, тог верног пратиоца пролазности, чије постојање ауторка и сама увиђа. Преживеће један невелики, али драгоцен пламичак у облику књиге, која је пред нама. Њено светло ће слику нашег времена, и нас на њој, у епохама које долазе без сумње чинити јасно уочљивом и безвремено живом.

Др Драган Јаковљевић, професор државног Универзитета „Етвеш Лоранд” у Будимпешти

Литература:

1. Поповић, Тања (2010): „Речник књижевних термина”, Београд: ЛОГОС АРТ (стр. 198)
2. Поповић, Тања (2010): „Речник књижевних термина”, Београд: ЛОГОС АРТ (стр. 149)
3. Јеремић, М. Драган (1972): „Исидора Секулић есејиста”, Зборник „Српска књижевност у књижевној критици”, приредио: Предраг Палавестра, Београд: Нолит (стр. 296)
4. Јеремић, М. Драган (1972): „Исидора Секулић есејиста”, Зборник „Српска књижевност у књижевној критици”, приредио: Предраг Палавестра, Београд: Нолит (стр. 297)
5. Видрић, С. (2015): „О чему говоримо када говоримо о култури?”, Нови Сад: Летопис Матице српске, књига 495, свеска 5 (стр. 719)
6. Гордић Петковић, Владислава (2015): „Приповедање и инвенција искуства у савременој српској прози”, Нови Сад: Зборник Матице српске за књижевност и језик, књига 63, свеска 3. (стр. 785)
7. Пјановић, Петар (2010): „Почеци модерне српске књижевности”, Нови Сад: Зборник Матице српске за књижевност и језик, књига 58, свеска 2. (стр. 313)

Белешка о аутору

Љубинка Перинац Станков је главни уредник недељника „Наша реч“.

Рођена је 2. априла 1969. године у Темишвару. Дипломирала је на Филолошком факултету при Западном универзитету у Темишвару, на одсеку за румунски и руски језик и књижевност (1989-1994).

Радила је као уредник часописа „Књижевни живот“ (1994-2001), и као новинар недељника Савеза Срба у Румунији „Наша реч“ (од 2001 до данас).

Поезију, прозу новинске колумне и књижевне приказе објављује у следећим часописима у Србији, Мађарској и Румунији: *Српске недељне новине* (Будимпешта), *Летопис Матице српске*, *Савременик*, *Златна греда*, *Слово*, *Свеске*, *Улазница*, *Браничево*, *Борба* (Србија), *Ateneu*, *Poesis international* (Румунија), итд. Сарадник је Радио Београда 1. програм.

Заступљена је у српским и румунским антологијама, зборницима: *Из књижевности Срба у Румунији*, *У плавом кругу звезда*, *Из српске поратне књижевности у Румунији*, *Наша поезија у дијаспори*, *Бицикл Милоша Црњанског*, *Песме са границе*, *Словар о одишелнику*, *Porumbelul de argilă*, *Orfeu îndrăgostit*, *Косово српска света земља и Писци са границе*.

Укључена је у речник *Scriitori și lingviștii timișoreni* и *Лексикон поратних Срба посленика писане речи у Румунији*.

Објавила је књиге поезије:

- **Нигдина**, Панчево, Заједница књижевника Панчева, 1991.
- **Закарпатско умиљеније**, Београд, Апостроф/Багдала, Крушевац, 1994.
- **Питоми звук**, Београд, Елит, 1999.
- **Шапат гонетања**, Темишвар, ССР, 2003.
- **Вежбе за посмртно сунце**, Темишвар, ССР, 2010.
- **У једном даху/ Dintr-o răsuflare**, Темишвар, ССР, 2013.

Као и књиге колумни и књижевних хроника:

- **Закони илузије**, Темишвар, ССР, 2006.
- **Пуно вршно**, Темишвар, ССР, 2014.

Превела са румунског на српски, заједно са Славомиром Гвозденовићем, књигу Јона Скоробетеа *Геометрија снега / Geometria zăpezii*, Бања Лука, Књижевна заједница „Васо Пелагић“, 1998.

Са српског на румунски превела *Умируће воде (Ape murinde)*, Драгољуба Фируловића, Râmnicu Sărat, 1999, као и *Људи у обртним вратима (Oameni în uși rotative)*, Новице Тадића, Casa Editură Max Blecher, Букурешт, 2014.

Са румунског на српски превела књиге прозе Бате Марјанова: *Пластични ловори*, ССР, Темишвар, 2009, *И пси одлазе у изгнанство*, 2010, књигу поезије Александра Стојковића „**александар спава**“ као и књиги поезије Клаудија Комартина: *Врпце потаман за балу меса*.

Заједно са Александром Стојковићем и Славомиром Гвозденовићем приредила **Антологију**

српске поезије XX-XXI век на румунском:
„Malul celălalt”

Члан је Савеза писаца Румуније и Удружења књижевника Србије.

Награде:

Српска књижевна награда за 2003. и 2006. годину; Награда за књижевност на језицима мањина Савеза писаца Румуније за 2003. годину (за књигу *Шапат гонетања*); Златна значка Културно–просветне заједнице Србије за несебичан, предан и дуготрајан рад и стваралачки допринос у ширењу културе, 2006; Завештање Милениних извора, 2010, Крагујевац, Награда за књижевност на језицима мањина Савеза писаца Румуније за 2011. годину. Награда Задужбине Мирчета Стојић, Темишвар, 2012.

САДРЖАЈ

НЕ ВАЉА, ЈЕ Л' ДА?	5
ОТПРИЛИКЕ	7
БРАМС, ПЕЛЕНЕ, ЛОКНЕ, ЛИЗАЛИЦА	9
ХАЛО, МОЗГУ, КОЊУ ЈЕДАН!	11
ФЕНГ ШУИ САРМА	13
БАГЕР ДЕЛИКАТЕС	15
ЖЕНСКА ЛИНИЈА	18
ЗИДОВИ	21
ТВЕЛВ ПОИНТС ПОЛИТИЧКЕ КОРЕКТНОСТИ	23
ЖУРКА	26
УСКРШЊЕ БАЈАДЕРЕ	28
УПУТСТВА О КОМШИЛУКУ ЗА СРБЕ ПОЧЕТНИКЕ	31
СВЕТОВИ И ЉУДИ	33
МАЛО СРЦЕ – КРПЕНО ЈАСТУЧЕ	35
НОВОГОДИШЊЕ РЕЗОЛУЦИЈЕ И РЕСУРСИ 38 РУЖИЧАСТО	40
СРЕЊУ ЧИНЕ МАЛЕ СТВАРИ... И ВЕЛИКО 'ЛАДНО ПИВО!	42
СВЕ ЈЕ ИСТО К'О И ЛАНИ... ..	44
МЕЂУ КИЧЕМ И МЕД ДНОМ	46
МАЈСТОРИ	48
ЉУБИ ТЕ МАМА ЛИНИЈА	51
ЛАЂАРСКЕ РОТКВИЦЕ	54
ЈАНУАРСКИ ВАЉАК	56
КОНТРОЛИСАНО ВАН КОНТРОЛЕ	58
СИРТАКИ ЗА ЕВРОПУ У СЕДАМ КОРАКА... ..	61

КАД НА ВРБИ РОДЕ ГАЂЕ	63
КАФА У ЧИКАГУ	65
ПАНДУРСКА ЈЕ ЖЕЉА ПРЕГОЛЕМА	67
ПАТЕНТ ЗА ЋУТАЊЕ	69
АЈМЕ МЕНИ, АЈМЕ... РЕКЛАМЕ!	72
ВИНО (НЕ) ПИЈЕ КРАЉЕВИЋУ МАРКО!	74
ЧУКНИ ВО ДРВО	76
ЕКСПОНАТЕ НЕ ДИРАЈТЕ!	78
ГЛАДНИ И СИТИ	81
ХЕРОЈИ МАЛИХ ЉУДИ	83
ИМА ДАНА	86
ИМАШ НЕКОГ?	88
ИПАК СЕ ОКРЕЋЕ!	91
„ШАРЛИ“ СА ИЛИ БЕЗ ГАЂА?	93
УРА, УРА, ФИС(КУЛТУРА)!	95
ПОЗОРИШТЕ – ТАЈ ЖАНДАРСКИ ЦРТНИ ФИЛМ	97
О НЕУПУЋЕНОСТИ И ОНИМ ТЕЖИМ ПИТАЊИМА	100
О ПУТЕВИМА И ДУЖИНАМА	103
ОДИСЕЈА 2016.	106
У ИСТОМ ЛОНЦУ	108
ЗВЕЦ, ЗВЕЦ	110
ЈЕРЕМИЈА ПАЛИ ТОПА, АЛ' ТАЈМИНГ ГА НЕЋЕ	112
О БОЈАМА, МАЧКАМА И КАЖИПРСТУ	114
ХОДАЈУ ЛИ СВЕЦИ ПО ЗЕМЉИ?	117
ЧЕП НА СРЧАНО ОТВАРАЊЕ	119
КУКАВИЧЈЕ ВРЕМЕ	121
ПОКЕМОНСКИ УЛОВ	123
ТУФНЕ	125
КУЛТУРА ЈЕ ОПЕТ КУЛ	127
ТАКАВ КАКАВ ЈЕ	130

ШАКА И ДВА ПРСТА	132
СТОЈ! СЛУШАЈ! УХВАТИ РИТАМ!	135
ЈЕСЕН	138
О ПОМИРЕЊИМА У ДВА ПРИЗОРА	140
ОСТАТАК „ОСТАТКА ОСТАКА“	142
СУДОПЕРИЗАМ	145
ЈА ИМ ВЕРУЈЕМ!	148
МУЛТИЖАНРОВСКЕ ОСОБЕНОСТИ ПРОЗЕ	
ЉУБИНКЕ ПЕРИНАЦ СТАНКОВ	151
Белешка о аутору	161

ДБСР

www.dbsr.ro